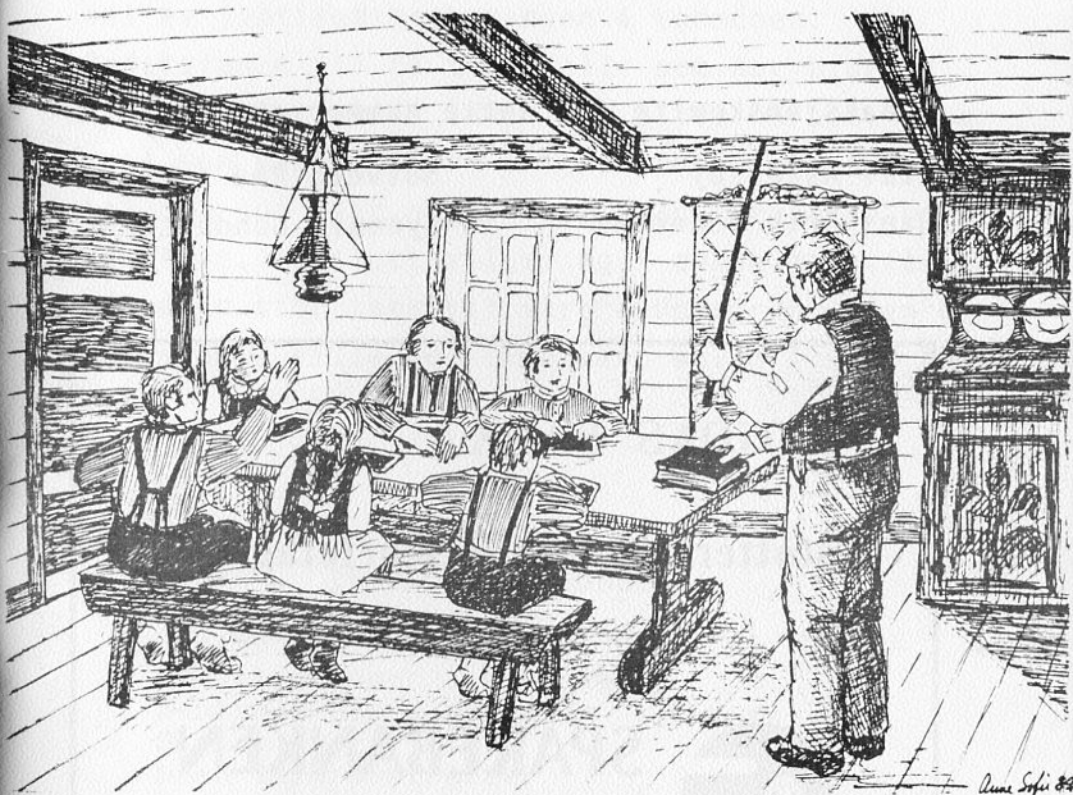

Inga

1989

Årstadsskrift for Varteig Historielag

STYRET I VARTEIG HISTORIELAG 1989 :

Ragnar Johnsen, formann, tlf. 132134

Ola Bergby, v.formann, tlf. 132184

Ole Brenne, sekretær, tlf. 149331

Hans Erik Pedersen, kasserer, tlf. 131296

Ingemann Glenne, styremedlem, tlf. 132918

Redaksjonskomitè for dette nummer av "INGA" :

Olav Askersby

Solveig Rød

Hans Erik Pedersen

Synnøve Gundersen

BYGDAS BANK

støtter Varteig Historielag

**SPAREBANKEN
ØSTFOLD**

VARTEIG SPAREBANK

KJÆRE LESER !

Varteig Historielag har gleden av å presentere sitt 5. "INGA"-hefte. Det er i år 250-årsjubileum for grunnskolen i Norge og dette er årsaken til at hovedvekten denne gang er lagt på skolestoff fra Varteig. Hftet er utgitt i samarbeid og med støtte fra Varteig skole, og inngår som en del av jubileumsmarkeringen i kommunen.

Redaksjonen vil få takke alle som har bidratt med artikler eller annen hjelp til heftet. Vi er også som vanlig svært interessert i kommentarer til det som blir presentert, både negative og positive. Tilslutt vil vi også denne gang få rette en stor takk til våre annonsører. Uten deres støtte ville det ikke vært mulig å utgi heftet.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Skolen 250 år	s	4
Skolebygninger i Varteig	s	24
Sentralskole i Varteig	s	28
Skoleminner	s	33
Noen lærerportretter	s	43
Lærere i Varteig etter krigen	s	57
Juletradisjoner og jule- skikker i Varteig	s	61
Varteig Sanitetsforening	s	66
Lensmann M. Larsen	s	73
Et 30-års minne	s	80

En kongelig forordning.

I 1739 kom det en forordning fra kong Christian 6. av Danmark-Norge. I den sto det at alle barn, til og med de fattigste, skulle få opplæring i: "-troens grund og saligheden".

En av grunnene til at denne loven kom, var at i 1736 ble konfirmasjonen innført i Norge.

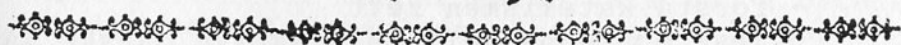
Det var klokkeren som fikk oppgaven med å være lærer, og det var biskopen og presten som laget instruks for læreren og som godkjente den som skulle være lærer og klokke.

Flere av klokkerne i 1740-årene kunne verken lese eller skrive. Det ble derfor bestemt at om klokkeren ikke passet til å være lærer, kunne han, hvis han ellers "forsvarligen foresto sitt klokkerembete", tillates å holde en god substitut (vikar) som kunne være skoleholder. Men det ble også bestemt at heretter kunne ingen få jobb som klokke om han ikke hadde gått på latinskele eller på en dansk skole.

Læreren hadde plikt til å undervise alle barn, og han måtte betale bot for hvert barn han nektet å undervise. Boten skulle gå til "Skolekassen", som bl.a. dekket innkjøp av bøker. Barna skulle ha minimum 3 måneders undervisning pr. år, og i 1757 sto det:

"Fra Paaske til Michaelis-Dag (29.sept.) holder han (læreren) Skole fra Klokken Syv til Elleve om Formiddagen, samt fra Klokken To til Klokken Sex om Efttermiddagen. Men fra Michaelis-Dag til Paaske fra Klokken Nie til Tolv om Formiddagen, saa og fra Klokken Et til Klokken Fiire om Efttermiddagen, for Børnene som ei have saa langt at gaee hiem, at de før maa gaee bort."

Forordning,
Om
Skolerne paa Landet
i Sørge,
Og hvad Klokkerne og Skoleholder-
ne derfor maa nyde.
Friderichsberg den 23 Januar. Anno 1739.

KJØBENHAVN,

Trykt udi Hans Kongel. Majestæts og Universitets Bogtrykkerie
af Johan Jørgen Høpfner.

Religion var det viktigste faget.

Lærerens viktigste oppgave var å få barna til å lese og lære utenat "Luthers lille katekismus" og forklaringene til denne, men det sto også i instruksene at han skulle forsikre seg om at "Børnene retteltigen forstaar et hvert Stykkes Mening, saasom det er bedre, at de kunde gjøre Forreede for Meeningen, end at de kunde læse Ordene op, uden at forstaae dem."

Hver skoledag skulle begynne med en bønnestund, slik at man først sang en morgensalme, siden ba man morgenbønnen, så leste læreren et kapittel av "Den hellige skrift", og så ble det hele avsluttet med å synge en passende salme. Under lesing av morgenbønnen måtte alle barna ligge på kne, og læreren måtte passe godt på at alle ba, sang og lyttet med andakt.

Lærerens oppgaver:

Det var også lærerens plikt å sørge for at jenter og gutter ikke satt om hverandre, men aller helst ved hvert sitt bord, og gjerne med en skillevegg i mellom.

I § 11 sto det: "Alle Børn i skolen skal han allerførst og fremst for anden Lærdom lære at læse reeligt og reent i Bøger, ligesom han og, naar Forældrene det begiære, bør informere dem i at skrive og reigne".

Det var 4 krav til den som skulle bli lærer:

- han måtte være over 22 år
- ha uplettetandel
- forstå katekismen rett
- lese og regne vel, samt skrive danske sannnogenlunde bra

(Det siste var det minst viktige).

Hvis det ikke var mulig å få noen som oppfylte disse kravene, kunne presten plukke ut en bra ungdom som kunne lese og skrive, og så skulle presten lære opp ham. Videre sto det at man burde helst ikke bruke som lærere ukjente landstrykere, avtakkede soldater eller befal og helst ikke kvinner. Presten burde, hvis mulig, overhøre undervisning 1 gang pr. uke.

Foreldrenes oppgaver:

Barna skulle begynne på skolen når de var 7 år og gå der lengst mulig, minst til de var 10-12 år gamle. I hvert fall burde de gå så lenge at de hadde lært sin kristendom å kjenne, og slik at de kunne lese litt.

De foreldre som holdt sine barn hjemme istedenfor å sende dem på skolen, skulle presten snakke med for å formane dem. Hjalp ikke det, kunne presten nekte foreldrene å gå til nattverd.

Foreldrene måtte betale skolebøker for barna sine, men fattige barn kunne få bøker på skolen. De burde imidlertid helst ikke få låne med disse bøkene hjem.

De skolebøkene som ble anbefalt var:

"1 ABC-bok, Dr. Martin Luthers lille katekismus, Forklaringen til katekismen, Davids-salmene og 1 salmebok".

Læreren skulle i tillegg ha: "1 Bibel, 1 huspostill og 2 svarte tavler". Dessuten burde han ha 2 blekk-horn og 2 sterke linjaler, som han kunne låne ut til de barna som fikk skriveopplæring.

Alle selveiende bønder måtte være med å betale utgiftene til lærerlønn, kost og losji for læreren og til innkjøp av skoleutstyr.

For å skaffe penger til bøker til de fattigste barna, burde man oppta kollekt i kirken på Faste-lavnssøndag og på Mikkelsdag (29.sept.). I tillegg burde alle de pengene som ble betalt i bot av de som var dømt for: "å ha bannet eller buldret inne i eller utenfor tinghuset", gå til skolekassen.

Egne skolebygninger.

Tanken var nok at det skulle bygges skoler over hele landet, for i forordningen fra 1739 står det en ganske detaljert beskrivelse av hvordan et skolehus burde være. Det skulle vanligvis være av tre med en stor skolestue på den ene siden og med stue og kammers for læreren på den andre siden. I midten skulle det være forstue, skorstein og kjøkken. I tillegg skulle det bygges uthus (fjøs). Skolen burde ligge nær kirken, gjerne på prestegårdens grunn, og det ble anbefalt å bruke tømmer fra prestegårdsskogen.

I byene ble det etterhvert bygget skoler, men på landet var ikke det så vanlig, og her fikk vi da omgangsskole. Selv om denne "skoleloven" kom allerede i 1739, gikk det nok mange steder en del år før skoleordningen ble satt i verk. Her i Varteig vet vi med sikkerhet at Lars Børresen Sulusnes, som var klokker i Varteig omkring 1780, også var skoleholder (lærer). I 1785 ble Syver Evensen Morthaugen klokker og lærer i Kirkefjerd-ingen krets (Nea- og Ovaskogs). Hans sønner, Hans Syversen Morthaugen og Lars Syversen Mort- haugen var også lærere og klokkere. Om Hans Syversen står det at han var en fremragende lærer som holdt god disiplin. Han var også en mester i å skrive og lærte dette bort til noen av de flinkeste barna. Dessuten hadde han så kraftig sangstemme at man i stille vær kunne høre ham på 2-3 km's avstand når han sang på kirkebakken ved begravelser.

"Lov angaaende Almue-Skolevæsenet paa Landet".

I 1827 kom det en ny skolelov. Der sto det at læreren ved omgangsskolen skulle ha minst 20 speciedaler i årslønn. (Ved overgangen til kronemynt i 1875, ble 1 speciedal = 4 kr). I tillegg skulle han ha "fri Kost, Pleie og Herberge, endog på de Høytids- og Hellig-Dage som faller i den Tiden han ere i Roden".

Hvert prestegjeld var delt i distrikter som igjen var delt i roder. I Varteig hadde vi Kirkefjerdings krets og Østerskogen krets. Alle selveiende bønder hadde plikt til å gi rom til skolen og læreren i den tiden han holdt skole i roden.

Til gjengjeld burde læreren om vinterkveldene lese høyt fra en bok, samt holde kveldsandakt og synge en salme med husfolkene.

I 1837 hadde Kirkefjerdings krets i Varteig 5 roder, og det var 84 skolepliktige barn. Omgangsskolelæreren het Ole Evensen Brenne. Han holdt skole 26 uker i året, og for det fikk han 25 speciedaler i lønn. I tillegg tjente han 20 daler som klokker.

Skoleplikten varte fra barnet var 7 år til det ble konfirmert. Hvert år ble det holdt overhøring (eksamen) av alle barn over 9 år som ennå ikke var konfirmert. Det var presten som ledet overhøringen, mens noen av skolekommisjonens (skolestyrets) medlemmer hørte på. Hvis noen barn p.g.a. forsømmelse ikke hadde gjort den framgang de burde etter sin alder og evner, kunne foreldrene få bot.

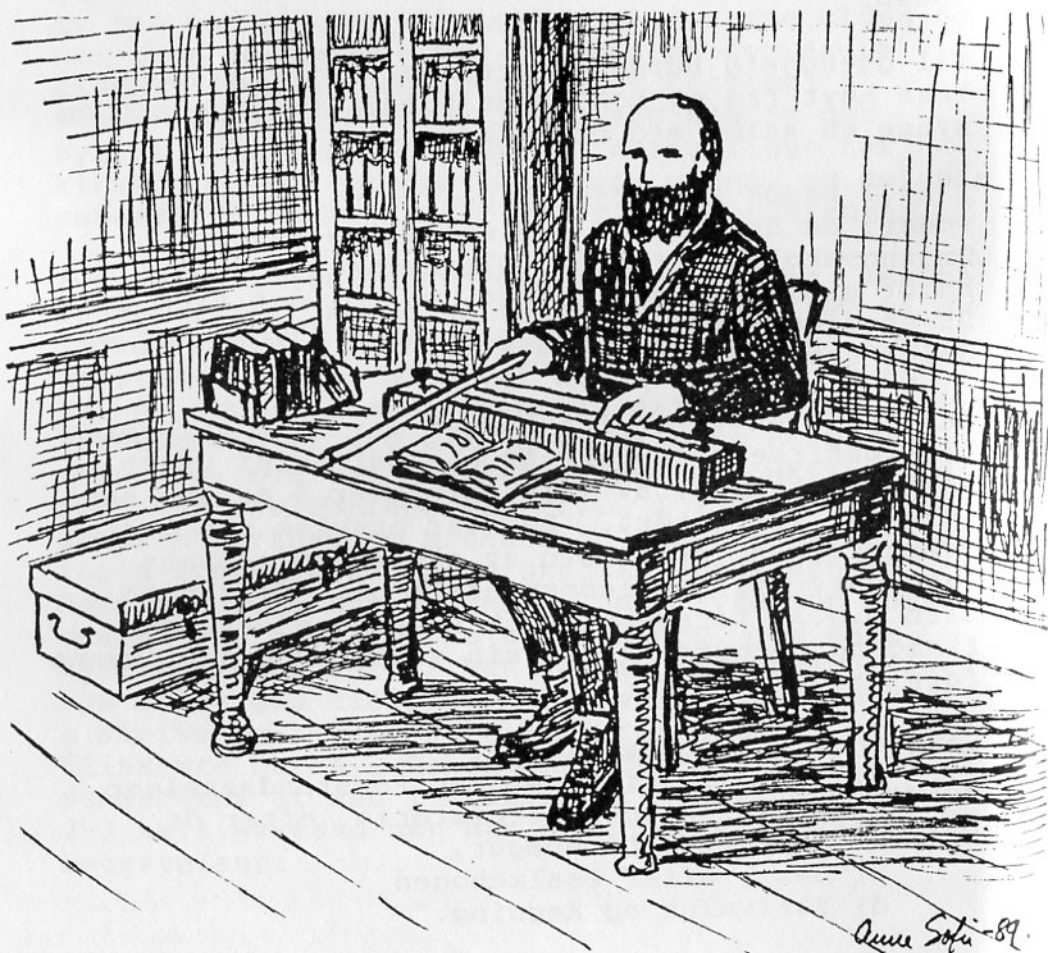
Læreren skulle undervise i:

- a) "Læsning, forenet med Forstandsøvelser
- b) Religion og Bibelhistorie, efter de anordnede Lærebøger.
- c) Sang, efter Psalmebogen
- d) Skrivning og Regning."

De 3 første punktene var fortsatt de viktigste, og det som læreren brukte mest tid på. I Varteig var det i 1837 bare 3 elever som fikk opplæring i skriving, og ingen fikk opplæring i regning.

De som skulle lære å skrive, brukte enten en kasse fylt med sand og en pinne, eller de hadde en skifertavle og skrev med griffel (penn av bløt leirskifer).

Under salmesangen bruke læreren ofte salmodikon. Det er et strykeinstrument som ser ut som en avlang trekasse. Strengen strykes med fiolinbue, og man får forskjellige toner ved å trykke ned strengen med fingrene på venstre hand.

Fra skole-protokollene.

I 1858 var det i Kirkefjerdingen krets her i bygda fortsatt 5 roder. De het: Hasle, Strømnæs, Lunde, Grythe (Kongsrød) og Bøe.

Hver rode hadde 9 ukers skole. Rode nr. 5 hadde f.eks.: 18 dager skole i januar og februar, 17 dager skole i mai og juni og 18 dager skole i august, september og oktober.

Her ser du en oversikt over antall elever i de forskjellige rodene i 1858:

Rode nr.	Drenger	Piger	Rodens navn
1	4	4	Hasle
2	7	14	Strømnes
3	16	10	Lunde
4	21	11	Kongsrød/Grythe
5	12	10	Bøe
	= 60	= 49	

"Plan, hvorefter Undervisningen og Diciplinien i Almueskolerne paa Landet skal indrettes."

I denne planen fra 1834 står det at læreren bør legge vinn på: "et anstændigt Udvortes, paa Reenlighet og Orden i sin Paaklædning, vise Høflighed mot Enhver, og være nøisom i sine Fordringer i de Huse, hvor Skolen holdes."

Videre skal han hver morgen se etter at barna er vasket, kjemmet og ordentlig påkledd. Når de har lesing, skal han passe på at barna ikke skråler alle på en gang eller mumler, men svarer høyt og bare når de blir bedt om det. I regning bør han øve elevene i hoderegning, især på sånt som de i

dagliglivet vil få bruk for. I skriving bør han venne elevene til selv å skjære pennene. Dessuten bør han behandle elevene med godhet og blidhet og oppmuntre dem med kjærlig tale. Læring skulle fremmes ved belønning; f.eks.:

- rose eleven i hele klassens påhør
- la de flinke elevene få ha oppsyn med de andre i friminuttene
- bruke dem som hjelpelærere

Hvis det var noen som ikke oppførte seg pent, skulle læreren først advare dem. Hjalp ikke det, kunne han straffe "synderen" ved å:

- irettesette eleven i hele klassens påhør
- flytte eleven ned en klasse
- la eleven sitte i skammekroken
- nekte elevene å delta i friminuttene

Hjalp ikke dette heller, kunne læreren bruke legemlig straff, men han måtte da ikke gjøre det slik at: "det er skadelig for Barnets Sunhed, eller anstødelig for Sædeligheden". Videre står det at: "Læreren maa vaage over sig selv, at han ikke ved at straffe udøver Partiskhed eller lader sig overile af Vrede, ligesom han ei heller nogensinde maa tillade sig at bruge Skjælds- eller Uqvemsord."

Selv om dette sto i lærerens instruks, hendte det nok at noen av lærerne likevel oppførte seg "ukorrekt". I avisen "Brevduen" sto det i 1836 om en skoleholder fra "Warthe Annex" at han selv ikke møtte opp når det skulle være skole, at han var "Drikfældig og øver grov Banden". Også senere kom det klager på lærere i Varteig. En lærer i Neaskogs ble anklaget for å ha slått en elev med en "Gjenstand av Jeern", og en som var lærervikar var så streng at noen barn nektet å gå på skolen når de visste at han skulle vikariere.

Fra omgangsskole til faste skoler.

I 1860 kom det en ny lov for "Almueskolevæsenet paa Landet". Der sto det i § 3: "Forsaavidt Bostederne ligge saa nær sammen at et Antal af mindst 30 skolepligtige Børn fra Hjemmet hver Dag kunne søge samme Skole, holdes denne i eget dertil oppført eller leiet hensigtsmæssigt Locale. Bliver Antallet af skolepligtige Børn i nogen Kreds saa stort, at de ikke hensigtsmæssigen kunde undervises af een Lærer til samme Tid, skal enten Børnene deles i Afdelinger, der søge Skolen til forskjellig Tider, eller Hjelpe-lærer ansættes".

I Varteig ble det ikke slutt på omgangsskolen før i 1867-68. Bygda hadde da 2 lærere. Iver Olsen underviste på Bøe, Grythe og Brunsby skoler, mens Johan Andersen underviste på Stubberud, Skofteby og Hasle.

Johan Andersen, som var lærer i Varteig fra 1862-77, var den første læreren her i bygda som hadde gått på Seminarium (lærerskole).

Elevene ble plassert i 1. eller 2. avdeling etter kunnskaper og ferdigheter. Skoleåret varte 9 uker, og de gikk på skolen 6 dager pr. uke. I gjennomsnitt skulle en skoledag være på 6 klokke-timer, og det var bare lørdag ettermiddag de hadde fri.

Barna var nå skolepliktige fra de fylte 8 år og til de ble konfirmert. Skulle de få lov til å slutte før konfirmasjonen, måtte

- a) foreldrene kreve det
- b) barnet være fylt 13 år
- c) skolekommisjonen finne at barnet har nådd den nødvendige kunnskap og utvikling.

Likevel hendte det nok at noen sluttet skolen uten at disse 3 kravene var innfridd. Ofte syntes foreldrene det var viktigere at barna var hjemme og arbeidet enn at de gikk på skolen. Lekselesing ble det nok også dårlig med for noen, for mange hadde lang vei å gå, og når de kom hjem, måtte de hjelpe foreldrene både inne og ute.

Loven av 1860 brakte egentlig ikke inn noen nye fag, men det sto at man i lesing burde øve mest på de stykkene i leseboka som handlet om jordbeskrivelse (geografi), naturkunnskap og historie. Dessuten sto det at om skolekommisjonen fant at omstendighetene tillot det, skulle det gis opplæring i gymnastikk og militærøvelser for guttene. Skolekommisjonen i Varteig fant imidlertid ut at dette ikke passet i Varteig. Fortsatt var det sånn at båndet mellom skolen og kirken var sterkt. Riktignok sto det i 1860-loven at det heretter var kommunestyret og ikke presten som skulle føre skolens regnskap, men fortsatt hadde en av lærerne også jobben som klokker. Og det sto også at læreren burde ta med seg noen elever til kirken hver søndag slik at de kunne hjelpe til med salmesangen.

"Lærerbolig med jord".

Etter at det ble faste skoler, fikk også lærerne egne lærerboliger. I kravene til lærerbolig sto det at det skulle følge med minimum så mye jord at læreren kunne fø minst 2 kuer, og at en have kunne anlegges. Det ble bare gjort unntak for de lærerne som i tillegg var klokker.

Her i bygda ble det slik at læreren Neaskogs (som bodde på Brunsby) var kirkesanger og dermed ikke hadde jord. Læreren Ovaskogs bodde på Kokkim-skolen og hadde jord der, mens det Østaskogs ikke ble kjøpt verken lærerbolig eller jord før i 1924 da O. Kjærland ble ansatt. Det skyldes nok at O. Tonning som var lærer helt fra 1877 til 1924, selv eide 2 gårder.

I 1869 kom "Lærerinne-loven". I den sto det at kvinnelige lærere kunne få undervise på de lavere trinn i almueskolen (d.v.s. 1.-3.klasse) eller i klasser der det bare gikk jenter. Ser vi på lista over lærere i Varteig, må vi imidlertid helt fram til 1920 før vi finner noen kvinnelige lærere. Det var Sofie Sælid som vikarierte i Neaskogs krets, og Petra Vik som var lærer Østaskogs. Disse 2 underviste bare i småskolen. I 1926 ble Anna (Lappegaard) Oland ansatt som lærer i storskolen Ovaskogs.

Hver krets får eget tilsynsutvalg.

I 1889 kom det enda en skolelov. Her sto det at flertallet av medlemmene i skolestyret skulle utpekes av kommunestyret. Videre ble det bestemt at presten ikke lenger hadde fortrinnsrett til å bli formann i skolestyret. Hver skolekrets skulle i tillegg ha sitt eget tilsynsutvalg.

I Varteig ble lærer O. Tonning valgt til formann for skolestyret, og hver av kretsene fikk et tilsynsutvalg med 3 medlemmer. Tilsynsutvalgene hadde egne protokoller. Den eldste vi har funnet, er fra 1890. Den begynner slik:

"Aar 1890, den 27. Januar holdtes kredsmøde i Skofteby skole, hvor valg foretages paa 3 medlemmer til tilsynsutvalget, hvorda valget fik saadant udfald at som medlemmer valgtes enstemmig: Hans Olsen Bærby, Ludvig Andersen Belsby og Nils Mathisen Bærby".

Protokollen er så underskrevet av de 9 menn som var tilstede.

Den første saken de har behandlet i denne kretsen, er forslaget om å slå Skofteby og Stubberud sammen til en krets. 18 stemte for og 5 stemte imot. Litt senere (1892) holdt kretsen møte om valg av ny skoletomt. Ved avstemmingen fikk Sikkeland 59 stemmer og Klemsdal 79 stemmer. I 1895 hadde Østenskogen krets (tidl. Skofteby og Stubberud) et møte om undervisningen. Skolestyret hadde stilt 5 spørsmål som læreren besvarte:

- 1) "Øves Børnene efter Skoleplanen i gjen-givelse af oplæste Fortællinger i de to øverste Klasser?" Svaret er: "Ja".
- 2) "Udføres afskrift og andre Skriftelige arbejder hjemme?" Svar: "Ja".
- 3) "Rættes disse af Læreren udenfor Skoletiden?" Svar: "Ja".
- 4) "Er Skoleforsømmelser uden Gyldig Grunn snarest berettiget for tilsynsudvalget?" Svar: "-har ikke været paakrævet i det siste".
- 5) "Har Børnene anskaffet de fornødende Lærebøger?" Svar: "Ja, med undtagelse af 1 eller 2 nær".

I 1910 behandlet Østaskogs tilsynsutvalg et forslag fra Ovaskogs krets om å utvide skoletida til 15 eller 18 uker i storskolen og til 12 uker i småskolen. Tilsynsutvalget uttalte at de "er fuldt opmerksom paa at en saadan ordning som denne er paakrævet, men finder af budsjetmessige hensyn ikke for nærværende at kunne gaa med herpaa".

Ellers finner man både i protokollen for Østaskogs krets og for Ovaskogs krets at de har behandlet spørsmålet om hvorvidt læreren skulle ha lov til å bruke legemlig straff. Ovaskogs stemte 20 for og 10 imot, mens Østaskogs var det 1 for og 5 imot.

Når det gjelder fraværet, har nok læreren rett i at dette i 1895 var "passende". I dagboken for "Stubberød kreds" fra 1884 finner vi imidlertid

Bøe. Skolen holdt til i stua i våningshuset.

at noen elever har mange fraværsdager. En av guttene i øverste avdeling, har forsømt skolen uten gyldig grunn 31 dager av i alt 72 skoledager, mens broren hans har 23 ugyldige fravær. Fraværet er størst i sommer-halvåret, og i mai og juni kan en se at de to guttene har "byttet på". Når den ene var fraværende, var den andre på skolen og omvendt.

Ellers skyldtes nok mye av fraværet sykdom. For skoleåret 1916-17 kan vi i skoleprotokollen for Neaskogs skole se at det må ha gått en mesling- og kikhoste-epedemi i bygda. Bare hør her:

"I 1.avd. (1.-3.kl.) var det 22 elever, 10 av disse hadde forsømt p.g.a. meslinger, 3 p.g.a. kikhoste, 4 p.g.a. meslinger og kikhoste og 1 p.g.a. meslinger og tannbyll."

Stort bedre var det ikke i de andre klassene. I 2.avd. (4. og 5.kl.) var 11 av 19 elever borte p.g.a. meslinger og 1 p.g.a. kikhoste. I 3.avd. (6. og 7.kl.) var 16 av 20 elever borte p.g.a. meslinger, 1 p.g.a. kikhoste, og 1 elev døde midt i skoleåret.

Noen utdrag fra skolestyrets protokoll.

Den eldste skolestyreprotokollen i Varteig er fra 1890. I den kan vi lese at skolens budsjettfor-slag for 1891 så slik ut:

a) Lærerløn for 110 skoleuger	
a kr. 8,-	kr. 880,-
b) Kostpenge for 110 skoleuger	
a kr. 5,-	" 550,-
c) 6 favne ved a kr. 10,-	" 60,-
d) Renhold 8 uger a kr. 5,	" 40,-
e) Leie af lokaler	" 106,-
f) Renter og afdrag af laan (1868)	
oprindeleig 3200 a 5% i 28 aar	" 150,-
g) brandkontingent	" 8,54
h) flytning av inventariet	" 18,-
i) tilfældige udgifter	" 37,46
	kr.1850,-
Herfra amtsbidrag	" 200,-
igjen	kr.1650,-

Barnetallet ved skolene i Varteig var i 1891:

	Storskolen	Smaaskolen	Sum
Brunsbby	34	16	50
Hasle	(samlet skole)		18
Stubberød	35	16	51
Skofteby	33	13	46
Bø	(samlet skole)		26
Grythe	"	"	24
	Sum		215

Timefordelingen så slik ut:

Smaaskolen Storskolen

Kristendomsundskab	7 t	8 t
Norsk	8 t	8 t
Historie	1 t	2 t
Geografi	1 t	2 t
Naturkundskab	1 t	2 t
Regning	5 t	6 t
Skrivning	5 t	5 t
Sang	2 t	2 t
Tegning		1/2 t
Legemsøvelser		1/2 t

Tegning var nytt fag for elevene. Når det gjaldt Legemsøvelser, viste det seg at dette likevel ikke ble fag i Varteig-skolene. Skolestyret fant også ut at omstendighetene heller ikke tillot at sløyd og håndarbeide ble innført i Varteig.

Krav om grendeskoler.

Fram til 1893 hadde skolestyret flere møter om overgangen til 3 skolekretser i bygda. Både fra oppsitterne på Kingsrød og i Knatterud-fjell området kom det klager over at barna nå ville få altfor lang skolevei. Begge områdene søkte om at det måtte bygges egne småskoler på disse stedene, og skolestyret vedtok faktisk å opprette en

midlertidig småskole i Kingsrødskogen. (Hvorfor denne skolen ikke ble bygget likevel, har jeg ikke klart å finne ut).
At dette med avstanden fra Hasle til Strømnesåsen virkelig var et problem, understøttes av det faktum at det i årene rundt 1900 stadig blir tatt opp i skolestyret at barn fra Kingsrød og Hasle ofte forsømmer skolen, og at de ikke begynner før de er blitt 8-9 år gamle.

Det verste eksemplet er 2 brødre fra Nipa som i skoleåret 1895/96 forsømte henholdsvis 69 og 71 dager av skoleårets 72 dager. (Skolestyret bestemte at denne saken skulle oversendes Fattigkommisjonen med henstilling om å besøke hjemmet for å se om barna ble forsømt).

En del av de minste barna i Kingsrød/Nipa området fikk etterhvert tillatelse til å gå på skole på Hafslundsøya. For disse barna måtte Varteig betale kr. 10,- pr elev pr. år til Tune (i 1908). Det var ikke bare på Hasle man så mer på avstand til skolen enn på kommunegrenser. Rundt 1895 gikk 2 barn fra Sutern i Tune på Ovaskogs skole, og omkring 1907 står det at en del barn fra Mikkelshtytta (Rakkestad) har kommet til Østaskogs skole.

Trær og fysikalske apparater.

I 1897 ga skolestyret barna lov til å bruke inntil 1 skoledag om våren til treplanting, og i 1908 står det at elevene har plantet 1500 gran- og 1500 furuplanter. Siden har dette med skogplanting vært et mer eller mindre fast innslag for elevene. I 1989 har 7.klassene ved Varteig skole plantet ca. 3000 planter. Pengene som de tjente på dette, er sendt til aksjonen "Stopp Ørkenen".

Det var ikke de helt store summene som ble brukt til læremidler og undervisningsutstyr rundt 1900, men noe som går igjen, er innkjøp av fysikalske apparater. Her er det brukt ca. 30 kr. hvert år

i en lengre periode. Dessuten ble det i 1910 brukt 20 kr. til å kjøpe 1 historisk kart og 1 metrisk kart til Østaskogs skole.

Skoletida utvides.

I 1894 startet man fortsettelseskole for gutter og piker over 14 år. Den ble holdt om vinteren og varte i 2 måneder med 36 timer i uka. Elevene måtte fortsatt betale bøkene selv, men undervisningen var gratis. Forsettelsesskolen ble holdt enten på Kommunelokalet eller Østaskogs, alt etter som hvor de fleste elevene kom fra.

I 1897 begynte man med aftenscole Ovaskogs. Den startet midt i, og elevene gikk 3 t. om dagen. Det ble undervist i norsk og regning. Elevene måtte betale utgiftene til lys og bøker. I 1898 startet man aftenscole Neaskogs, og like etter århundreskiftet (1903?) ble det også aftenscole Østaskogs. Søkningen til disse aftenskolene varierte ganske mye.

I årene etter 1900 ble det flere ganger behandlet forslag som gikk på utvidelse av skoletida, men de ble alltid avslått. Enten fant skolestyret ut at det ville bli for dyrt, eller foreldrene mente at det ville bli for slitsomt fordi mange av barna hadde både lang og dårlig skolevei.

I 1916 ble endelig skoletida utvidet fra 12 til 14 uker i storskolen, men småskolen skulle fortsatt ha 12 uker. I 1920 fikk storskolen 21 uker i året. 19 uker ble brukt til vanlig undervisning, og de 2 siste ukene hadde guttene skomakerskole og jentene "haandgjerning". Dette gjaldt elever over 11 år.

(I 1924 ble det 3 uker med skomakerskole og håndarbeid).

Bedre tilbud til elevene.

I 1902 ble det opprettet barnebibliotek ved Ovaskogs skole, og i 1907 satte man igang bibliotek i Neaskogs krets. De første bøkene som ble kjøpt inn var: "Heidi" av Johanna Spyri, "Klosterjægeren" av L. Sanghofer(?), "Vilde dyr" og "Grimm's eventyrbøker".

I 1913 ble det første gang foreslått å innføre delvis fritt skolemateriell, men forslaget ble forkastet med 6 mot 1 stemme.

I 1924 ble det så flertall for å innføre fritt skolemateriell, og på budsjettet for dette året ble det avsatt kr. 1000,- til innkjøp av bøker, kr. 150,- til materiell for skomakerskolen, og det samme til håndarbeidsundervisningen. I tillegg avsatte skolestyret kr. 600,- til anskuesmidler. Hele skolebudsjettet var dette året på netto kr. 22.000,-. (Staten ga 50% refusjon på lønn og materiell).

I 1913 begynte man også å bruke karakterbøker. Elevene fikk da karakterer 6 ganger pr. år. Karakterskalaen begynte på 1 (=S), og alle klasser fikk karakterer. En jente i 1.klasse i Neaskogs krets fikk i 1913 disse karakterene:

"Kristendomskundskab

a) Bibel- og kirkehistorie	1,8
b) Katekismus og forklaring	1,8
Norsk	1,8
Regning	2
Skrivning	2
Flid	1,5
Opførsel	1

I 1914 begynte man med skolesparing. Læreren tok imot pengene og førte beløpet inn i en bok som eleven hadde. Han hadde også ansvaret for å levere pengene videre til banken en gang hver måned.

Skolene i perioden 1940-45.

Peder Mørkeseth skrev i 1946 en rapport om forholdene i Varteig under 2.verdenskrig. Det som her følger, er et sammendrag av denne rapporten.

Utover høsten 1940 kom det flere rundskriv fra Kirke- og Undervisningsdepartementet. Lærerne fikk bl.a. beskjed om å lære elevene og vise respekt for hirdens uniform. Videre skulle de bruke en del av skoletida til forelesning om Nasjonal Samling's program. Hverken skolestyret eller lærerne etterkom disse kravene.

I mai 1941 kom det skriv om opprettelse av kurs i tysk, men skolestyret svarte bare:

"Da Varteig ikke har hatt undervisning i fremmede sprog, og det heller ikke er sannsynlig at slik undervisning vil bli innført i nær framtid, finner en at saken ikke har noen interesse for Varteig".

Like før jul i 1941 fikk så lærerne tilsendt en erklæring som de skulle underskrive.

I den sto det bl.a.: "Jeg erklærer på ære og samvittighet at jeg i samsvar med den appell som KUD har utsendt til samtlige av landets lærere og lærerinner, forplikter meg til i all min skolegjerning å ville gå inn for et positivt og aktivt arbeid for å skape forståelse hos mine elever for det nye livs- og samfundssynet som dette finnes uttrykt i Nasjonal Samling's program".

Erklæringen sluttet med en trussel om at den som ikke skrev under, øyeblikkelig ville miste jobben sin. Ingen av lærerne i Varteig skrev under erklæringen.

Til tross for motstanden, ble ingen av lærerne i Varteig arrestert, elevene merket vel derfor ikke noe spesielt til krigen i skoletida.

Det gjorde imidlertid de 7 guttene i 12-års alderen som fikk beskjed om å møte på skolen en ettermiddag i uka, fordi de skulle danne en ungdomsgruppe av N.S. Guttene møtte ikke til første møte, og de 6 fedrene og 1 mor (enke) fikk av lensmannen beskjed om å møte på skolen. Til møtet skulle de ta med seg bl.a. brødkort og tannbørste. Dette kunne tydes som en trussel om arrestasjon. Foreldrene møtte og fikk høre et foredrag om N.S., spesielt om ungdomstjenestens plikter og "velsignelser". Deretter måtte de love å sende guttene på møtene, og riktignok møtte guttene i alt 3 ganger. Imidlertid klarte de å sabotere hele "undrevisningen". De lot som om de ikke forsto det lederen prøvde å lære dem om nasismen, og da lederen en gang spurte dem hvilken sang de skulle synge, svarte en av guttene: "Kongesangen". Etter dette ble det slutt på møtene, og det ble heller ikke senere forsøkt å starte slike ungdomsgrupper.

I årene etter krigen har skoleårets lengde økt flere ganger, og den er i dag 37 uker pr. år. Mange fag har fått nye betegnelser (f.eks er geografi, historie og naturfag nå slått sammen til o-fag). Noen nye fag er også kommet til. Høsten 1957 begynte man med engelskundervisning her i Varteig. De første årene var det frivillig, og undervisningen ble holdt på kveldstid. Da sentralskolen sto ferdig i 1959, ble engelsk obligatorisk for alle elevene i 6. og 7.klasse.

Noen år etter fikk også 5.klasse engelsk, siden er faget utvidet ned til 4.kl.

I 1966 inngikk Varteig avtale med Sarpsborg om drift av 9-årig skole. Det betydde at elevene fra Varteig måtte dra til Kruseløkka når de begynte i 7.klasse. Sarpsborg hadde innført 9-årig skole allerede i 1961, og elever fra Varteig hadde også i årene før -66 kunnet gå over til 8.klasse på Kruseløkka når de var ferdig med 7.klasse i Varteig. Et tilbud som mange benyttet seg av. I 1985 ble det slutt på å sende ungdomsskoleelevene ut av bygda, for da begynte byggingen av ungdomsskolefløya.

SKOLEBYGNINGER I VARTEIG

Vi vet ikke sikkert når man begynte å holde skole i Varteig, men sannsynligvis har det vært på slutten av 1700-tallet.

De første skolene kaltes "omgangs-skoler". Det kom av at skolen ikke holdt til i et eget hus, men at læreren dro rundt i bygda og holdt skole på forskjellige steder. Til skolestue brukte man et rom på en gård der det var stor nok plass til at alle elevene kunne sitte i samme rom. Etter 1 eller 2 dager flyttet skolen videre til neste gård. Bare en sjelden gang var man en hel uke på samme sted.

Ofte holdt også de som bodde på gården til i samme rom som skolen. Vinterstid satt gjerne mannfolka inne og bandt sopelimer eller spikket fliser mens de hørte på læreren og elevene. Kona i huset laget mat eller satt ved røkken, og borte i hjørnet lå kanskje gamlemor i senga si.

Det hendte nok også at de voksne blandet seg inn i undervisningen. I "Varteig-boka" fortelles det om en gammel mann som hadde senga si i det rommet der skolen holdt til. Man passet nøye på at læreren underviste ordentlig i religion, og at han ikke sluttet for tidlig om kvelden. I en skoleprotokoll fra 1844 kan vi se hvor skolen holdt til:

Fra 15.jan. til 19.jan.:		hos Ole Olsen og Anders Heden	
" 22. "	" 26. "	:	hos Anders T., Ole L. og Anders Bøe
" 30. "	" 3.feb.:	:	på Kultorp
" 6.feb. "	" 10. "	:	hos Johannes Smaa- berg
" 13. "	" 17. "	:	Gulbrand og Anders Lunde
" 20. "	" 21. "	:	på Engebraathen og Dalen
" 27. "	" 2.mars:	:	hos Peder Storebøe

- og slik fortsetter det gjennom hele året.

Faste skoler.

I 1860 kom det en lov som sa at alle kommuner måtte bygge egne skolehus. Bøndene i Varteig ville ikke gå med på det, for de mente at det ville bli altfor dyrt. Skoledirektøren prøvde å overtale dem, men måtte gi opp. Både i 1863 og i 1865 kom skoledirektøren til Varteig for å prøve og få bøndene til frivillig å bygge skoler, men til slutt måtte han true bøndene med rettsak og straff for å få dem til å gi seg.

I 1867 ble det så slutt på omgangsskolen. Man leide rom på 6 faste steder inntil det kunne bygges egne skolehus.

I 1870 sto Stubberød skole ferdig. Den bestod av ett klasserom, en liten gang og et lite rom der læreren kunne oppbevare skolesakene. Skolehuset lå inntil veien som går til gården Nordberg. Hans Spydevold har nå bygget hus på denne skoletomta, og i haven hans kan man se rester etter grunnmuren. I 1983 ble skolehuset på Stubberød flyttet til Klemsdal.

Her lå Stubberud skole.

Skofteby skole ble også bygget omkring 1870. Den lå ved veien som går fra kirken til Sikkeland, omtrent der som veien til Brusevold-gårdene tar av. I dag synes bare noen rester etter uthuset. Bygningen ble i 1893 flyttet til Ise, og er i dag lokalet "Betel".

Hasle skole holdt i årene 1867 til 1893 til i stua på gården Sulusnes. Dette var den minste av kretsene. Her gikk det ca. 20 barn.

Brunsbys skole holdt til i det huset som i dag er museum. Kommunen kjøpte dette huset i 1868 for 600 kr.

Bø skole holdt til i våningshuset på den gården som idag eies av Thorbjørn Bøe.

Grythe skole lå ved Furuholmen på et sted som kalles "Skolesletta". Huset ble bygget omkring 1870, og ble i 1893 flyttet til Strømnesåsen.

Sulusnes. Her holdt Hasle skole til.

En skole i hver krets.

I 1893 ble antallet skolekretser redusert fra 6 til 3. Disse 3 skolehusene fikk navn etter den delen av bygda det lå i.

Østaskogs skole holdt til på Klemsdal (i det huset som var flyttet fra Stubberud). Fram til 1921 gikk alle barna fra Østaskogs på Klemsdal skole. Da var det imidlertid blitt så mange barn i denne kretsen at skolestua ble for trang. Kommunen kjøpte derfor en av Sikkeland-gårdene. Småskolen fikk så klasserom der. Samtidig var huset lærerbolig.

Ovaskogs skole, eller Kokkim-skolen som den også ble kalt, ble bygd i 1893. Fra først av var det bare en etasje, men i 1922 ble huset påbygd slik at det ble ett klasserom til, en "gymnastikksal" og leilighet for læreren. "Gymnastikk-rommet" ble aldri helt ferdig innredet.

Neaskogs skole holdt til på Strømnesåsen, og den ble derfor også kalt Strømnes-skolen. I dag kalles huset "Furulund" og eies av flere kristelige foreninger.

I Neaskogs krets ble det også etterhvert så mange barn at småskolen måtte flytte til et annet sted. Først holdt den til i "Museet". Da det i 1923 ble bygd nytt kommunelokale, flyttet småskolen hit. De hadde klasserom i 1.etasje der trykkestaten i dag har kontor.

Sentralskolen er 30 år.

Etter som årene gikk, ble skolebygningene både Østaskogs og Neaskogs dårlige, og det var også tungvint at storskolen og småskolen måtte holde til på forskjellige steder. Det ble derfor bestemt at det skulle bygges en skole for hele bygda. Den nye sentralskolen sto ferdig i 1959. Senere er den blitt påbygd og omgjort flere ganger. På tegningen kan du se hvordan skolen vår har "vokst".

I 1959 var det gymnastikk-garderobe der det i dag er videorom. Gymnastikken foregikk i sløydsalen som lå der rom 101 ligger nå. Vaktmesteren hadde leilighet der tannklinikken er, og lærerværelset lå der rom 201 er nå. Rom nr. 102 var bibliotek, og på rom 207 var det både klasserom og håndarbeidssal. Rom nr. 201 var skolekjøkken.

I 1970 bygget man på slik at det ble 2 nye klasserom og en egen gym-sal i 2.etasje. I 1.etasje fikk biblioteket nytt rom og det ble 2 garderober med dusj og et grupperom.

I 1982 kom gym.bygget og skolen ble forlenget slik at vi fikk enda flere klasserom og et eget musikk-rom. Lærerværelset og kontorene ble flyttet dit de er i dag.

I 1985 kom den siste utvidelsen av skolen. Da fikk vi fløyen med de 3 etasjene der det nå er bibliotek, formingsrom og heimkunnskaps-rom.

Riss av skolebygningen

og
gym-sal/samfunnshus

Bygd 1959

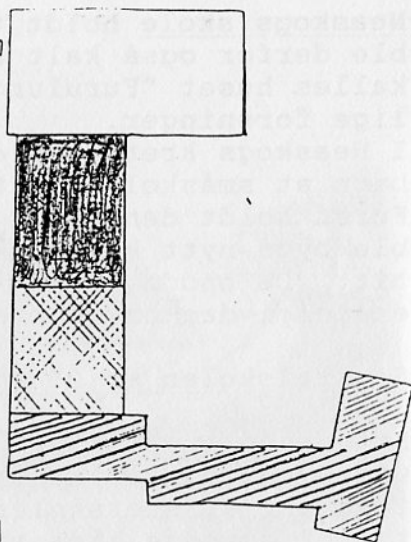
" 1970

" 1982

Ferdig 1985

Sentralskole i Varteig.

Varteig hadde før sentralskolen ble bygd 3 skolekretser; Ovaskogs, Neaskogs og Østaskogs med hver sine skolehus. I 1939 svarte skolestyret på et rundskriv fra Kirke- og undervisningsdepartement-et (KUD) at man allerede for 20 år siden hadde planer om å bygge nye skolehus (Østaskogs og Nea-skogs). På grunn av kommunens økonomiske situasjon og andre store oppgaver kan skolestyret ikke fremme planer om nye skoler de nærmeste fem år, "så ønskelig som dette i og for seg ville være".

Etter rundskriv i 1946 om sentralisering av skolevesenet, nedsatte skolestyret ei nemnd. Denne skulle legge fram en plan for utbygging av skolevesenet i kommunen og særlig se på mulighetene for en sentralisering. Sokneprest Lavik ble formann og medlemmer var ordfører Mørkeseth, skolestyreformann Anders Bøe samt kretsformennene Einar Andersen, Einar Berby og Kristian Brenne. I 1947 la nemnda fram et forslag om sammenslåing av to kretser, men uten nye skolebygg. Dette forslaget ble ikke godkjent av KUD. Skolestyret konfererte sommeren 1947 med lærerne om situasjonen. Disse foreslo som eneste holdbare løsning at en fullstendig sentralisering ble foretatt. Skolestyret ga så nemnda i oppgave å legge fram plan for nytt skolehus, hvor det skal ligge, plan for klassedeling, alt med nødvendig omkostningsoverslag.

Arsakene til dette utspillet fra lærerne og skolestyret var særlig to:

- 1) Det var stadig problemer med å holde stabile klassedelinger. Kretsene var altfor små, og man måtte ofte søke om dispensasjoner.
- 2) Små og dårlige skolehus. Som det ble sagt ved en anledning senere, så var det mange fjøs i Varteig som var bedre enn skolene.

Sist i 1948 la så sentraliseringsnemnda fram sitt foreløpige forslag. De ville slå sammen kretsene til en og bygge nytt skolehus på en tomt på

prestegården - Kristianshytta - hvor A.T.-leiren hadde ligget. Lenger ville ikke nemnda gå før forslaget var blitt forelagt kretsene til uttalelse. Kretsmøter ble holdt i januar 1949. Det var flertall for planen Ovaskogs og Neaskogs, mens Østaskogs gikk massivt imot. Utfra dette måtte nemnda så arbeide videre.

Tidlig i 1950 kom så nemnda med et nytt forslag: Nytt skolehus Neaskogs for Ovaskogs og Neaskogs kretser som skal slås sammen. Dette skulle være første ledd i en sentralisering. Dersom man erfarte at dette var en dårlig løsning og ville gå tilbake til den gamle kretsdelingen, mente nemnda at skolebygningen likevel ville komme til nytte. Skolestyret sluttet seg til forslaget, "forsåvidt fullstendig sentralisering ikke kan gjennomføres".

Fram til høsten 1952 skjedde det så lite med saken fra skolestyrets side. Imidlertid forsøkte man hele tiden å få tanken om sentralisering til å slå gjennom også Østaskogs. En del av de mest ivrige eldre motstanderne falt også fra i denne perioden. I oktober 1952 tok så skolestyret på nytt et initiativ. Man pekte på det umulige i å kunne gi den undervisning som nye forordninger krever, i de gamle skolebygningene. Og "sist men aller viktigst: Det synes ikke mulig å finne en varig tilfredsstillende skoleordning (klassedeling) uten ved å sentralisere de 3 skolekretser til 1". Skolestyret gikk følgelig inn for en felles skole for hele kommunen. Dette anså man så viktig at man til og med kan tenke seg å presse saken gjennom selv om noen av kretsene skulle gå imot. Herredsstyret bifalt planene (14 mot 2) straks etter, og dermed ble sentraliseringsnemnda bedt om å arbeide ut fra dette grunnlaget. Skolestyret meddelte Østfold fylkesskolestyre: "at skolen kan bli bygd i 1956 og koste ca. 350.000 kr."

Tidlig i 1953 besøkte skoledirektøren kommunen for å sette seg inn i forholdene. Han ba om at

spørsmålet om kretsene måtte avklares. Kretsmøter ble holdt i mars. Østaskogs gikk med knapt flertall inn for sammenslåing mens det var enstemmig for i de to andre kretsene. 27.mai 1953 vedtok så herredsstyret (15 mot 1) at kretsene skulle slås sammen.

Om sommeren foretok skolestyret befaring til nybygde skoler. En komite for å utarbeide romprogram ble nedsatt. Denne besto av sokneprest Wenaas, Kristian Bøe-Lia, T. Medalen og P. Mørkeseth. Kretsmøter samme høst gikk enstemmig inn for Kristianshytta som tomt for sentralskolen. Dette var også skoledirektøren enig i, og herredsstyret gikk i desember enstemmig inn for å søke KUD om kjøp av tomten.

Romprogramkomiteen la fram sitt forslag samtidig. Dette ble godkjent av KUD våren 1954.

Det dro ut med å få kjøpt tomt. Forskjellige praktiske ting måtte avklares med prestegårdstilsynet, og i november 1954 valgte skolestyret en komite til å forhandle. Etter at formannskapet sendte en skriftlig purring, etterlyste så KUD i februar 1955 en disposisjonsplan for tomta. Til å utarbeide dette og et utkast til skolebygg tok så skolestyret kontakt med arkitekt Victor Schaulund, Oslo. Han hadde tegnet flere andre skolebygg og var blitt anbefalt.

Arkitektens forslag ble godkjent i juli og så sendt KUD. Det hadde samtidig også blitt foretatt oppmåling og nivellering av tomta. I oktober svarte KUD nei til salg, man ville heller leie bort. Det ble vedtatt å gjøre et nytt forsøk på å få kjøpt tomta og i februar fikk man endelig klarsignal. 29.6.56 godkjente herredsstyret vilkårene for overtagelsen (kr. 13.000).

Etter befaringer på andre skoler som arkitekt Schaulund hadde tegnet, kom man våren og sommeren 1956 fram til et endelig forslag til skolebygg. 23.10.56 oversendte skolestyret dette til

formannskap og herredsstyre for godkjenning og utarbeidelse av finansieringsplan. Forslaget omfattet:

5 klasserom

Skolekjøkken

Lærerrom/styrerom, tekjøkken

Vaktmesterbolig

Sløydsal

Tannlegerom, skolebibliotek, toaletter, dusj

Fyrrom og kjellerplass

Kostnadsoverslaget var på 950.000 kr.

Herredsstyret godkjente 1.2.57 planene sammen med formannskapets finansieringsforslag.

Byggekomite var valgt allerede i 1956 og besto av Henrik Sælid, formann og ordfører Brusevold, skolestyreformann T. Medalen og Hans Bergerud. I 1957 ble den utvidet med Anne Oland og M. Folkestad.

Med et anbud på 683.205 kr. fikk Br. Holstad høsten 1957 oppdraget med bygging av skolen. Malerarbeidet gikk til Peder Bøe, mens varme/sanitær/oljefyring ble tildelt Aksel Stensholt. Odd Engelsen ble ansatt som kontrollør.

Fram til skolen var ferdig, behandlet skolestyret saker som var nødvendig for omleggingen. Man vedtok ny timefordelingsplan, ansatte skoleinspektør og vaktmester, forhandlet med BUV-busselskap om skoleskyss og planla avhendelse av de gamle skolebygningene.

Og til skolestart høsten 1959 sto endelig den nye sentralskolen ferdig.

S K O L E M I N N E R

("Slik var det da jeg gikk på skolen")

I dette kapitlet skal vi la en del mennesker fortelle om hvordan det var da de gikk på skolen. Førstemann er:

Anton Kingsrød.

Jeg ble født på Sameia i 1872 og gikk på Skofteby skole. Der begynte jeg i 1880. Vi gikk på skolen 3 dager i uka i 3 uker, så hadde vi fri i 6 uker. Da var læreren på Sulusnes og Stubberød. Læreren vår het Tonning. Han losjerte på Belsby. Som skolemat hadde jeg 2 brødsiver og en liten flaske med melk. Brødsnivene var pakket inn i et lommetørkle. Før spisefriminuttet lå matpakkene på gulvet ved ovnen, for der var det eneste sted det var plass til dem. Jeg hadde ikke smør på brødet, men mye sirup.

Om sommeren gikk vi barbent, men om vinteren brukte vi tresko. Det ble ofte snø inni treskoa, så vi måtte stoppe på skoletrappa og grave ut snøen før vi gikk inn i klasserommet

Vanligvis skrev vi med griffel på en tavle. En liten tavle kostet 20 øre. Læreren solgte grifler og penner. Vi måtte betale alle skolesakene selv. Jeg husker første gang jeg skulle skrive med penn i en skrivebok. Hver gang jeg hadde dyppet pennen i blekkhuset og skulle til å skrive, dryppet det en stor dråpe blekk ned på boka. Da ble jeg redd, fordi jeg sølte til boka så skrekkelig, men læreren var rimelig. Han sa at når en fikk en ny penn, så skulle en bestandig ha den i munnen først, for da slapp den ikke blekket.

Vi lærte å lese og skrive og regne. Hjemme hadde vi utenatlekser i forklaringa og bibelhistoria, og det måtte vi kunne ordrett.

Hver morgen begynte vi med å synge en salme, og vi måtte lære salmeversene utenat. Før vi gikk hjem, sang vi en salme, og læreren leste Fadervår.

Jeg husker spesielt godt den første gangen jeg så en gitar. Da var jeg 11-12 år. Hver sommer hadde de møter i prestegårdslunden, og en sommer kom det en svensk predikant som het Rosin. Han spilte gitar og sang en sang som begynte sånn: "Hvor er billetten? Hvor går reisen? Nå skal jeg reise til himmelen". Etter det møtet var det ei jente her i bygda som het Maria Knatterød. Hun kjøpte seg en gitar. Gitaren kostet 20 kr.

Dette bygger på et intervju som Lorentz Kingsrød gjorde med faren, Anton, da han var 97 år. (Vi takker familien for lånet.)

Karoline Lunde f. Snoppestad: (f.1895).

Jeg begynte på skolen i september i 1902. Da var jeg 6 1/2 år. Skolen var på Høgheim, så jeg hadde kort vei.

Skolen var delt i 3 avdelinger. Vi gikk 2 år i første avdeling, 2 år i andre avdeling og 3 år i øverste avdeling. Det var ikke alle som nådde så langt som til tredje avdeling.

Jeg kunne både lese og regne da jeg begynte på skolen, for jeg hadde lett for å lære. De som ikke hadde lært lekse si, måtte av og til sitte igjen etter skoletid.

Læreren vår het Johan J. Guddal og var fra Hardanger. Han hadde en liten leilighet i skolebygningen. Guddal var en flink lærer. Etterhvert ble han en ivrig politiker.

I friminuttene lekte vi "Høk og due" og andre leker med dyrenavn. Det hendte at noen av guttene måtte sitte inne i friminuttene fordi de ikke hadde vært snille.

Hver morgen åpnet vi med å synge et salmevers. Det var det samme verset hver dag. Først skrev vi på tavler, senere brukte vi bøker og skrev med blekk.

17.mai gikk vi i tog fra skolen til kirken. Vi pleide å bli veldig tørste, og var derfor glad når vi kom til Bergerud, for der var det en ile rett ved veien.

Da vi var ferdige med skoletida, var det en fest på skolen.

Asbjørg Berg f. Gabestad.

Jeg begynte på skolen i mai i 1915. Læreren vår het Olaf Tonning og var fra Stryn i Nordfjord.

Vi gikk på Østaskogs skole, og jeg hadde ca. 3 km å gå. Vi gikk på en skogsvei og over noen jorder, så høst og vår var veien ofte dårlig. Når veiene snødde igjen om vinteren, ble jeg kjørt med hest og slede, for det var dårlig med ski blant folk da.

Skolestua lå ved Klemsdal. Den hadde før stått på Stubberød, men var blitt flyttet til Klemsdal i 1890-åra. Inne var det en vedovn som varmet opp skolestua om vinteren.

I klassen min var det 4 piker og 2 gutter, men vi måtte gå sammen med en klasse til, slik at tilsammen var vi 15-20 stykker.

Stort sett lekte vi vanlige barneleker i fri-minuttene, sånn som: "Pilke pinne", "Bro, bro, brille", "Slå på ring" og "Høk og due". Noen ganger kastet vi med ball. Guttene pleide ofte å kaste på stikka med 2-øringer.

Skolen var 3 delt, og vi gikk annen hver dag i 7 år. Det siste året jeg gikk på skolen, fikk jeg litt undervisning i håndarbeid. Det var en nyan-satt lærerinne, Astrid Dahlen, som hadde den.

Guttene hadde skomakerskole.

Jeg kan ikke huske at vi hadde noen turer mens jeg gikk på skolen, men en gang gikk vi samlet fra Klemsdalskolen til kirken. Det var fordi det var bispevisitas.

Læreren vår, Tonning, var nøye med kristendomsundervisningen. Dagen begynte alltid med salmen "Lover Herren". Tonning var også en meget benyttet mann i bygda. Han var bl.a. sjef for banken, og jeg husker godt at vi fikk fri siste time på skolen enkelte mandager. Det var fordi Tonning måtte i banken og skrive under protokoller og papirer. Når han skulle i banken, kom det hest og vogn og hentet ham på skolen.

Jorunn Marie Sikkeland f. Navestad:

Jeg begynte på Kokkim skole i 1937. Lærerne mine het Borghild Tolfsby og Anna Oland.

Vi bodde på Brenne, og når jeg skulle på skolen, måtte jeg gå forbi de fem Bøe-gårdene og så den gamle veien forbi Tomteløkka. Vi brukte ca. 1 time når vi gikk til fots, men det hendte også at vi syklet. Det gikk ikke så mye raskere, for vi måtte gjennom 8-9 grunder og le. Om vinteren gikk vi på ski eller brukte spark. Da den nye veien fra kirken til Ovaskogs ble bygget, fikk jeg både kortere og bedre skolevei.

I klassen min var det 10 elever. Da jeg gikk i 1.klasse var det bare 1 skolestue, men så ble skolen delt slik at storskolen og småskolen fikk hvert sitt klasserom. Det kunne være ganske kaldt i klasserommet om vinteren. Vi hadde heller ikke innlagt vann, men hentet vann fra brønnen i en bøtte. Oppe i bøtta hadde vi en øse, og alle elevene drakk av den samme øsa.

Når det var friminutt, slo vi ball eller lekte "Sista" og "Gjømsel". Om vinteren lekte vi med ski og spark.

Jeg gikk på skolen 3 dager i uka. Første time begynte kl. 9.00, og vi sluttet kl. 14.30.

Det var ikke mange turer i skoletida, men jeg kan huske at vi hadde sparketurer til Kommunelokalet og til Vidnes skole i Skiptvet. Lærerne var flinke til å arrangere 17.mai, juletreffester og å markere andre store begivenheter. Vi ble glade i lærerne våre.

Noe jeg husker godt, var en gang vi forbrøt oss litt på skolen. Vi hadde bedt fru Oland om å få en sparketur, men hun sa nei. Da ble vi sinte og la i vei mot Tangen med hver vår spark. Da bjella ringte inn til timen, var vi langt nede i bakkene ved Gryte og kom altfor sent inn.

Elise Brenne f. Berby:

Jeg begynte på Strømnes skole (Furulund) i 1910. Da var jeg 6 1/2 år. Læreren vår het Per Gresset og det var 3 gutter og 4 jenter som begynte det året.

Når jeg skulle på skolen, gikk jeg fra Vestgård og om Strømnes. Veien var dårlig, og jeg hadde ikke følge med noen før i storskolen.

Skolehuset besto av et lite rom (kjøkken), gang og klasserommet. I hjørnet av klasserommet sto et stort skap. Der lå alt skolemateriellet.

1.klasse gikk alene, mens 2., 3. og 4.klasse gikk sammen. Så gikk 5., 6. og 7.klasse sammen.

Om vinteren hadde vi sklie på Strømnesveien. Vi hadde en gammel kjelke, og med den skled vi langt bort til Strømnesgårdene. Om sommeren lekte vi "Slå-på-ring" og "Gjemsel". Vi slo "Kokk" og vipptet pinne. Noen lekte også med Jappekuler, men det var helst bare jentene. Jappekuler var små runde kuler som vi kastet opp i lufta og sjonglerte med. Det var om å gjøre og klare flest kuler. Vi gikk på skolen annen hver dag.

Nr.	Barnets navn og bosted	Naar		Faderens eller forsørgerens navn og stilling
		født	opstet i skolen	
1	Arthur Leonard Lundberg	24. 11	4/2. 19	Lundberg, Luitvig L. Lundberg
2	Jørgen Eilmar J. Liliusnes	14. 02	..	Geesth. Johannes J. Liliusnes
3	Pear Olsen Bergerud	4/8. 5/9	..	Ole J. Bergerud, ester
4	Lauritz Jonatan L. Vestgaard	17. 01	4/2. 10	Hans J. Vestgaard
5	Johan J. Kiltorp	14. 03	4/2. 10	Jufius J. Kiltorp
6	Anton Simonsen Lunde	24. 11	..	Simon H. Lunde
7	Torleif Henriette P. Thømmes	4/8. 11	..	Ole H. Thømmes
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
32				
33				
34				
35				
36				
37				
38				
39				
40				
41				
42				
43				
44				
45				
46				
47				
48				
49				
50				
51				
52				
53				
54				
55				
56				
57				
58				
59				
60				
61				
62				
63				
64				
65				
66				
67				
68				
69				
70				
71				
72				
73				
74				
75				
76				
77				
78				
79				
80				
81				
82				
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
90				
91				
92				
93				
94				
95				
96				
97				
98				
99				
100				

Kopi av en side i skoleprotokollen for Neaskogs skole. Elise Bergby er den sist innskrevne eleven i denne klassen.

I 1.klasse var vi på skolen i 5 timer. Siden gikk vi 5 1/2 time. Vi hadde ikke noen lange turer på skolen, men det hendte vi gikk turer i skogen når vi hadde naturfag.

Når noen hadde gjort noe galt, måtte de sitte bak tavla som straff, eller de måtte sitte igjen når de ikke kunne leksene.

Noe jeg husker spesielt godt, er en elev som hadde ødelagt kneet sitt. Han dro vi på en kjelke en hel vinter.

Synnøve Gundersen f. Berby.

Jeg begynte på Sikkeland skole i 1937. Læreren vår het Aminda Erlandsen. Vi var 7 elever i klassen.

Så lenge jeg gikk i småskolen, måtte jeg gå alene til skolen. Det var ca. 3 km en vei. Spesielt ille synes jeg det var å gå forbi den ene av Sikkelandgårdene, for der hadde de en elghund som fløy løs. Den var jeg livredd for.

Småskolen hadde ett rom i lærerboligen. Det var vedfyring der, men det hendte at det ikke var fyrst opp i ovnen når vi kom på skolen. I hjørnet av klasserommet sto en bøtte med vann og en vaskeservant. Alle elevene drakk vann av den samme øsa.

Da jeg begynte i 4.klasse, begynte jeg på Klemsdal skole. 4. og 5.klasse gikk sammen. Det gjorde også 6. og 7.klasse. Læreren vår het Olav Kjærland. På Klemsdalskolen var det ett stort rom som ble brukt til klasserom. Så var det et lite rom og en gang. Det lille rommet ble brukt som lager.

I friminuttene lekte vi. På småskolen fakkete vi ball og lekte "Sisten". Frøken var aldri ut og så etter oss eller lekte med oss. I storskolen lekte vi gjemsel. Da pleide vi å fly langt inn i skogen og gjemme oss, så det var ofte vi ikke hørte at det ringte inn. Friminuttene ble derfor ofte litt for lange. Vi slo også ball i friminuttene. Gutter og jenter lekte sammen, og det var nok fordi vi ikke var så mange, bare 12-14 stykker. Noen ganger var også læreren med og lekte. Om vinteren hadde vi en liten skibakke og et lite hopp, og det hendte at læreren også hoppet der. Vi syntes det var moro å se på når han hoppet med dress og hatt på.

Vi gikk på skolen annen hver dag. Skoledagen varte i 5 1/2 time. Vi gikk også på skolen på lørdag. De siste 4 årene jeg gikk på skolen, var

det krig. Det var derfor ikke så mange turer eller andre arrangement. Vi hadde en sparketur til Ovaskogs skole, og en gang dro vi til Isesjø for å bade. Dessuten var det juletreffest på skolen en gang.

Noe jeg husker spesielt godt, er 10.april 1940. Da jeg kom på skolen den dagen, var det mange menn i uniform utenfor skolen. Det var norkse soldater, og en av dem kom bort til meg og sa: "Det blir nok ingen skole i dag, så det er best du går hjem igjen."

Ellers husker jeg at vi gruet oss fælt til legeundersøkelse og pirquet-prøver. En gang var det en gutt som slapp å ta pirquet-prøve, og det synes jeg var urettferdig. Dessuten husker jeg at jeg måtte skifte klær når jeg skulle på skolen. Det var fordi mor var så nøye med at jeg skulle være helt ren, og fordi det ikke skulle lukte fjøs av meg.

Egil Sulusnes

Jeg begynte på skolen i 1953. "Småskolen" (1.-3.klasse) holdt da til på kommunelokalet. Læreren vår het Anne Mørkeseth, og vi var 16 elever i 1.klasse. Dessuten gikk vi sammen med de 3 elevene som gikk i klassetrinnet over oss. Vi gikk 3 dager i uka, og begynte kl. 8.30 om morgenen.

Jeg hadde litt over 3 km å gå til skolen, men ettersom jeg bodde inntil hovedveien, hadde jeg fin veg. På sommeren, høst og vår syklet vi. Om vinteren brukte vi spark eller gikk på ski.

Klasserommet var det rommet som lå til høyre inn for hovedinngangen i 1.etasje på "lokalet". Vi satt på 2-manns pulter med løse stoler. Ellers var det vedfyring og utedo.

Da jeg kom i "storskolen" (4.-7.klasse) begynte jeg på Strømnesåsen. Læreren vår het Arne Bakke. På denne skolen var pultene av det gamle slaget: 2-manns med skrå plate og sittebenk som satt fast til bordet. Hele skolebygningen var i dårlig forfatning, og det var ganske trangt.

I friminuttene lekte vi "Sisten" og hoppet "Paradis". Om vinteren hadde vi snøballkrig eller sto på ski. Vi akte også rattkjelke og sparkstøtting i Meieridalen. På storskolen ble det mere til at vi sparket fotball eller lekte "Kanonball" og "Jeppe pinne". Om vinteren sto vi på skøyter på skoledammen. Skolens vedskjul lå på andre siden av veien. Der var utedo'n og bak vedskjulet hadde vi hengekøyer mellom trærne. De var veldig populære. I 6. eller 7.klasse var vi på 2 lang-turer. Den ene turen var spesiell. Vi tok toget via Oslo til Kristiansand. Den gangen måtte vi gå fra Østbanestasjonen til Vestbanestasjonen. Vi overnattet på hotell i Kristiansand, så vi følte oss som grever. På hurtigruten ble vi innlosjert i et lasterom. Det var vel ikke så komfortabelt. Det var et stykke med grov sjø, og mange ble sjøsyke. En fikk en stabel med stoler over seg, men han ble ikke skadet. Den andre turen gikk til Oslo med besøk på Bygdøy og Teknisk Museum. Ellers begrenset det seg til utflukter til Sarpsborg og distriktet.

Noe jeg husker spesielt godt, er at det på kommunelokalet var en vaktmester som het Fritz Oskar Olaf Valdemar Karlsen. Han ble bare kalt Karlsen, for allt visste hvem han var. Han var litt original og hadde en sint terrier. Karlsen og hunden hadde vi respekt for.

På "Storskolen" hadde vi 1 uke skomakerskole hvor vi lærte å lage beketråd, halvsåle støvler og flikke hæler. Jentene hadde fri. Kristian Westgaard var skomakerlærer. Alle elever var ikke like motiverte, og det hendte at noen fant på noe "sprell". En gang ble det tent bål av gamle såler bak veggen. Forøvrig sto det nok mere

respekt av læreren den gangen. Om vi hadde glemt noe eller ikke gjort lekser, måtte vi sitte igjen å gjøre det.

Overgangen til sentralskole opplevde jeg slik: Dette var stort og uvant, men spennende. Det ble ansatt skoleinspektør (Løvhaug) og han hadde vi respekt for - i alle fall i den første tiden. Den store spenningen var også hvilken klasse vi kom i, og hvordan klassene ble delt. Det var jo elever fra 3 kretser, og det var for mange for en klasse. Det ble til at ovaskogs- og neaskogs-klassene ble som de var, og østaskogsklassen ble delt og fylt opp i de 2 andre. Dette var ikke like populært for alle. Kretsskillene var nok mye større den gang.

Vi fant oss fort til rette i den nye, flotte skolen, god og varm om vinteren, toaletter inne osv. Guttene fikk byttet ut skomakerskolen med sløyd, og jentene fikk skolekjøkken.

BJARNE BERBY

Bensin – Olje – Bilrekvisita – Hydraulikk
Tobakk – Frukt – Sjokolade – Gaveartikler

1730 Ise

Telf.: 09-132180

Hasle Handel

Velkommen til en moderne
nærbutikk med stort vareutvalg

Dagligvarer

Pengelotteri

Kjøttvarer

Tipping

Ferskvarer

Gaver

PEDER MØRKESET

Peder Mørkeseth ble født 26/2 1888 i Skodje ved Alesund, men han vokste opp på Hammarøy. Da han var 18 år, dro han til Amerika for å prøve lykken der. I 1911 kom han tilbake til Norge og begynte snart på lærerskolen i Troms. I 1921 ble Mørkeseth ansatt som lærer og kirkesanger i Varteig. Han underviste ved Neaskogs skole til han gikk av med pensjon i 1955.

Mørkeseth har selv fortalt: "Det var små forhold i Varteig på 20- og 30-tallet. Veinettet var dårlig, og da den nye fylkesveien gjennom bygda skulle bygges, ble dette gjort som nødsarbeid."

Som lærer ble Peder Mørkeseth fort kjent som en dyktig mann. Det varte heller ikke lenge før han ble valgt inn i kommunestyret.

Mørkeseth fortalte selv: "Jeg var opprinnelig Venstre-mann. Venstre var det radikale partiet den gang, men etter 1.verdenskrig gikk jeg over i arbeiderbevegelsen". I 1935 ble han valgt til ordfører for Arbeiderpartiet. Dette skjedde til tross for at de borgelige hadde flertallet. Mørkeseth sa selv at dette ikke var noen vanskelig situasjon, for i Varteig tenkte man mer på å finne fram til gode løsninger på sakene, enn på de politiske skillelinjer.

Om Mørkeseth ikke var innfødt varting, varte det ikke lenge før han følte seg helt som bygdas mann. Og da Skeikomiteen la fram sitt forslag til endrede kommunegrenser, gikk han sterkt imot tanken på en sammenslutning mellom Varteig og Hafslundsøy.

Mørkeseth satt som ordfører fra 1935-40 og fra 1945-55.

Etter at han sluttet som lærer, var han en tid bosatt på Hasle, men flyttet så til Sarpsborg. Der bodde han til han døde den 9/11-79, nær 92 år gammel.

Pryd Deres hage med busker og trær fra:

Mor var født i 1896 i Bagn i Valdres. Faren eide et lite småbruk, Tronsplass, litt sør for Bagn og ei seter 2 mil innpå fjellet. Hun var den eldste av 8 søsken og måtte tidlig ta del i arbeidet med fjøsstell og ute på åker og eng.

Avgjørende for hennes yrkesvalg har utvilsomt vært hennes folkeskolelærer, Olaus Islandsmoen, og prost Barth, to mennesker som hun hele sitt liv satte meget høyt og snakket mye om. I ung alder brøt hun ut fra hjembygda og tok lærer-skoleeksamen ved Elverum Lærerskole i 1917. Her traff hun sin første mann, Eirik Lappegaard, fra Al i Hallingdal.

Etter ett år i Tydalen og 2 år i Svindal i Våler hvor deres 2 døtre Torbjørg og Oddveig ble født, kom de til Ovaskogs skole i 1921, mor som småskolelærerinne, far som lærer i "storskolen". Med til lærerposten hørte også lærerjord, og det var en forholdsvis romslig uthusbygning, låve, fjøs og hønsehus.

Selve skolebygningen ble i første halvdel av 1920 åra utvidet, og da bygningen sto ferdig, var det foruten 2 store klasserom i 1.etasje, kjøkken og 2 stuer + 3 soverom i 2.etasje som utgjorde lærerleiligheten. Lærerinneleiligheten besto av kjøkken og 2 stuer i 2.etasje. Her lå også gymnastikksalen som aldri ble ferdig. I tredje etasje var det et godt og romslig loft som gjennom år har vært til glede for mange barn. Det var en funksjonell skolebygning for alle parter, og vel den best utbygde skolen i bygda til Sentralskolen ble bygd, selv om vi manglet både innlagt vann og elektrisk lys.

Skolen lå sentralt i kretsen og var et naturlig sted for mange arrangementer som juletreffester, 17.mai-feiringen, basarer og fester. "Ekko" hadde sine faste øvelser i storskolesalen.

17.mai-toget utenfor Kokkim skole. Bildet er tatt i 1922.

Kort etter at familien kom til Varteig ble far alvorlig syk, og mor vikarierte i fars post og måtte også ta hånd om "lærerjorda" og dyrestellet med god hjelp fra nær familie og naboer, men også med leid hjelp.

Da far døde i 1925 søkte mor lærerposten, naturlig nok siden vi var vel etablert i lærerleiligheten og med gårdsstellet, 2 kuer på båsen, gris og høns.

Varteig skolestyre var nok meget betenkt på å ansette en kvinne i det som ble kalt "storskolen". Hva med disiplinen? Og hva med "lærerjorda"? Etter en del betenkeligheter ble mor ansatt i lærerposten med de plikter og rettigheter som fulgte med.

Som lærer fikk mor oppleve i de tunge og vanskelige år under og etter fars bortgang, hva omsorg og medmenneskelighet vil si - ung enke med to barn var hele kretsens ansvar, slik fortoner det seg for oss i ettertid. Mor viste sin takknemlighet ved å yte sitt aller beste, først og fremst overfor sine elever. Tilliten og respekten var gjensidig, og vi kan ikke huske at hun noen gang klaget over disiplinære vanskeligheter. Vi kan trygt si at mor var glad i sine elever.

Skoledagen begynte kl. 09.00, presis, med salmesang, som regel "Lover Herren" og "Fader Vår" lest av ordensmann. 1.time religion, 2.time regning, det var urokkelig. De neste timene varierte med ulike fag alt etter dag og uke. Skoledagen ble avslutta med salmesang kl. 14.30.

Friminuttene var like presise, med glad lek i skolegården og på "skolesletta" like bak skjulet. Når "klokka klang" var det full fart inn og opp med bøker og skrivesaker. Mange av elevene hadde lang og tung skolevei, og det hendte høst- og vintertid at noen kom gjennomvåte til skolen.

Skolebilde fra Kokkim Skole ca. 1923. Ekteparet Lappegaard står ytterst til høyre. Deres to døtre, Torbjørg og Oddveig er også med på bildet.

Timen begynte aldri før alle satt tørre og varme, mens vått tøy, sko og støvler "godgjorde" seg ved ovnen for hjemturen.

I 1930 giftet hun seg med Sveinung Oland som var lærer i Skiptvet på den andre siden av Glomma, og familien flyttet til Vidnes. Mor ble nå dagpendler med et moderne ord, til sine tider ukependler. Hun fikk en lang og strabasiøs skolevei, men klagde aldri. Først med bil til Glende, deretter med båt til Tangen, og derfra måtte hun gå opp til skolen. Ut måtte hun i all slags vær og føre. Nils Bergsland og Fred Glenne var hennes trofaste ledsagere over elva. Vinterstid brukte hun spark. Når isen var usikker, skjøv de båten føre seg til isen brast, hoppet oppi båten og rodde i åpent vann til de nådde fast grunn på andre siden. Da det ble bilvei helt fram til Furuholmen, brukte hun for det meste bilen. Det ble en skolevei på ca. 4 mil rundt om Sarpsborg. Hun tok tidlig sertifikat, noe som var nokså uvanlig på den tiden, og hun var en god sjåfør.

I 1934 fikk hun sin tredje datter. Det var ikke lang morspermisjon for en lærer den gangen, så den vinteren bosatte hun seg i Varteig med Ragnhild og hennes "dadda", Minda. Far måtte pendle da.

Under krigen stod hun sterkt mot nazismen og alt dens vesen. Da en framtreddende nazist møtte opp på skolen og ville skremme henne inn i "Nasjonal Samling", fikk han sitt "pass påskrevet" og reiste med uforurettet sak. I 1942 under læreraksjonen mot nazismen tok både hun og far aktivt del. En spennende tid for mange lærerfamilier, men den norske lærerstanden gikk ærerik ut av den kampen.

I slutten av 1940-åra gikk far av med pensjon, og familien flyttet til Ovaskogs skole, og mor fikk et roligere privatliv. Mor hadde gjennom sitt læreryrke flere offentlige verv og satt som lærerrepresentant i skolestyret noen år. Da sentraliseringen av skolene i bygda ble aktuell,

ble hun engasjert i byggekomiteen for Sentralskolen, og da denne stod ferdig, flyttet hun for godt fra Ovaskogs skolekrets. Sine siste aktive yrkesår hadde hun ved bygdas nye skole. Hun fikk også den glede å ha sin yngste datter som kollega de to siste åra i Ovaskogs og sine siste år ved Sentralskolen. Fleksibel som hun var av legning, hadde hun ingen vansker med å tilpasse seg sin nye arbeidsplass, og var åpen for å vurdere nye pedagogiske tanker og ideer i tiden.

Ved siden av sin lærergjerning tok hun aktivt del i det sosiale liv i bygda. Hun var i mange år formann i Sanitetsforening, tok med stor interesse del i misjonsarbeidet, og hun var også aktivt medi Varteig Arbeiderparti.

Mor og datter underviser på samme skole.
Anna Oland og Ragnhild Brenne (Oland).

Da mor gikk av med pensjon, ble hun tildelt "Norske Kommuners Sentralforbunds Hederstegn" ved en festlig tilstelning på Kommunelokalet, en oppmerksomhet hun satte stor pris på.

Etter at hennes yrkesaktive år var over, flyttet hun til Vestgård, til sin yngste datter og svigersønn, og fikk mange gode og trygge år der.

Hun gikk bort i 1978.

Oddveig Lappegaard Oland

Ragnhild Brenne
(f.Oland)

FOREDLET KORN FRA ISE MØLLE

ORIGINALTAPPET FOR DET NORSKE LANDBRUK

Ise Mølle

1730 Ise Tlf.09-132124

SARPSBORG

ARBEIDERBLAD

- Avis som har
Varteig-stoffet

VARTEIG LANDHANDEL

KRISTIAN LUNDE

Dagligvarebutikk for hele bygda
Gaveartikler m.m.

VELKOMMEN TIL HYGGELEG HANDEL

INGA OG OLAV KJÆRLAND

Mine foreldre Inga og Olav Kjærland kom til Varteig i 1924 da far var blitt ansatt som lærer Østaskogs. I ansettelsesbrevet skrev skolestyre-formannen at kommunen hadde planer om å bygge skole, så han kunne glede seg til bedre lokaler snart. Sentralskolen sto ferdig i 1959 etter 35 år, og da gikk min far av for aldersgrensen.

Mor var født 13/11-89 i Sokendal, Rogaland. Far var født 18/3-92 i Granvin, Hardanger. De møtte hverandre på Stord lærerskole der de fikk sin utdannelse fra 1910 til 1913.

De hadde flere vikarposter hver for seg de første årene. Far tok realskolen og artium på to år i den tiden. Mor tok industriskolen i Oslo.

I 1918 fikk de lærerpost ved samme skole på Tromøya. De giftet seg og fikk barn. Mor var i full post helt til de flyttet i 1924, selv om det var høyst uvanlig på den tiden med små barn. Mor hadde 1/2 post fra 1947 til 1959. Da var barna voksne.

I Varteig fulgte det med en liten gård til lærerboligen. Her hadde vi dyr i for, og vi dyrket grønnsaker. Naturalia hjalp godt på den lille lærerlønnen. Vi ble etter hvert fire barn. Far likte å stelle med dyr og jord. Fjøsstellet tok han før han gikk til skolen og om ettermiddagen. Jorden utnyttet han til det maksimale. Graset ble slått med ljå og båret inn på ryggen på Vestlandsvis for det meste. Ellers fikk vi hjelp av naboer med hest. Vi hadde mye grønnsaker og bær i haven.

I lærerboligen var det skolestue for barn i 1., 2. og 3.klasse. Vi hadde en stue på hver side av den. Veggene var langt fra lydtette, lyden trengte godt gjennom begge veier. Det var ikke alltid lett for små barn å være stille hele

skoletiden, seks dager i uken. Det ble mye hysjing fra mor og lærerinnen. Gårdsplassen var skolebarnas lekeplass. Vi hadde sandhaug der og kunne se på leken.

I hagen kunne vi heller ikke leke fritt, for skolestuen hadde vinduer til to sider, og var vi der, ble skolebarna forstyrret. Det fikk jeg selv erfare som elev med mindre søsken.

Lærerinnen hadde leilighet i annen etage, men brukte den ikke det jeg kan huske. Etter flere år fikk vi overta et rom med alkove, og i 1935 fikk vi et til under sterk tvil fordi det lå rett over skolestua. Det siste ble låst opp før vi flyttet. For oss barna var det spennende med "ukjente rom".

I kjøkkenet var det vannpumpe som ofte frøs så vann måtte bæres til folk og dyr. I brev fra skolestyret sto det: "Lærerinnen og de som vasker har rett til å ta vann fra lærerens kjøkken". Dette varte til 1937 da bryggerhuset kom. De siste årene var det springvann, og mye ble lettere.

Til venstre: Fam.Kjærland på gårdsplassen på Sikkeland, 1926
Over: Et typisk bilde av Kjærland i arbeid, men med uvanlig last, 1959

Mor og far var mye med i foreningsarbeide, og mange var innom for å få attest av læreren.

Vi trivdes alle i Varteig de årene, men savnet nære familie.

Mor og far bygde hus i Flekkefjord i 1959 og flyttet dit. Mor kom dermed nærmere sine søsken, og far koste seg med bøker og havearbeide. Stedet ble også valgt fordi de hadde en datter der med familie.

De fikk mange gode år sammen som pensjonister. I 1969 fikk far slag og mistet taleevnen. Han forstod alt vi sa og fulgte med, lese hadde han også stor glede av. De siste 5 år var han på sykehjem i rullestol. Han døde 29/12-79. Mor bodde alene med god hjelp av min søster med

Inga og Olav
Kjærland.
Bildet er tatt
på hans 75 års
dag i 1967.

familie og litt hjemmehjelp. Da hun var 94 år, fikk hun koldbrann i et ben og måtte amputere det. Hun kom da på sykehjem i rullestol. Mor broderte og skrev mange brev helt til hun døde 9/11-87.

I alle år fulgte mor og far interessert med i alt som foregikk i bygda gjennom aviser og brev fra naboer og gamle elever. Gleden hos dem var stor når noen fra Varteig tok turen innom Flekkefjord. Mor var siste gang i Varteig våren 1978. Det var en stor opplevelse med gamle minner for henne.

OLAF TONNING. LÆRER I VARTEIG I NÆRE 48 AR.

Tekst: Olaf Askersby.

Jeg har blitt anmodet om å skrive litt om min bestefar, lærer Olaf Tonning og skal prøve å fortelle litt om ham.

Olaf Tonning ble født 26.11.1853 på gården Tonning i Stryn, Nordfjord. Hans foreldre var Elias Tonning og Anne Kristine, født Apalset. Hans far var byggmester. Han var kjent for å ha oppført flere kirker. Hans foreldre bosatte seg på gården Risøyane i Stryn, og der vokste Olaf Tonning opp. Han hadde forskjellig arbeid etter at han ble voksen, men i 1873 begynte han på Stord Seminar. Det var datidens navn på lærer-skolene. Han fullførte skolegangen i 1875 og gikk ut av seminaret med godt resultat. Blandt annet med karakter utmerket godt både i skrivning og geografi.

Han fikk først lærerpost i Vanylven på Sunnmøre. Der var han til han i 1877 ble lærer i Varteig. Han var den første lærer i Varteig som hadde utdannelse fra Statsseminar og var dessuten den første fra Vestlandet som ble lærer i Varteig.

Til å begynne med var han lærer i flere kretser, Skofteby og Stubberud kretser, Østaskogs og Hasle Neaskogs (i Varteigs bygdebok er denne kretsen også omtalt som Sulusnes).

I 1893 ble Skofteby og Stubberud kretser slått sammen til Østaskogs krets med skole på Klemsdal, og her var Tonning lærer helt til han sluttet etter oppnådd aldersgrense i 1924.

Da Olaf Tonning kom til Varteig, fikk han først bolig på Belsby. I 1884 ble han gift med Anne Askersby, datter av John Askersby. John Askersby kjøpte gården Thoreby til sin datter og svigersønn, og denne gården ble deres hjem siden.

Det var lensmann Larsen som solgte Thoreby til John Askersby.

I 1895 tok Anne og Olaf Tonning også over gården Askersby som var Anne Tonnings barndomshjem.

En lærer på den tiden hadde mange plikter. På skolens årlige juletreffester var det læreren som måtte sørge for bevertningen, og det var nok ikke så få julekaker min bestemor bakte, og de ble sammen med mye annet kjørt til juletreffesten som ble holdt i lokalet Varden.

Dette lokalet ble bygget omkring år 1900. Før den tid ble fester og møter visstnok holdt i lokalet Foreningsborg på Ise.

I det gamle skolelokalet for Skofteby krets som lå ved bygdeveien mellom Skaulund og Haugen, gikk det ryktet at det spøkte der. Min mor fortalte at det flere ganger midt i undervisningstimene hørtes et dunk eller brak oppe fra loftet. Min bestefar sprang opp trappen for å undersøke, men det var aldri noe å se. Grunnen til at det spøkte, skulle være at en mann hadde hengt seg der oppe langt tilbake i tiden. Dette huset er for-
lengst tatt ned og flyttet til Ise og er nå lokalet Bethel, så nå er nok spøkelset borte for alltid.

Olaf Tonning hadde mange offentlige verv. Han var medlem av Herredsstyret, overformynder i over 30 år, direktør i Varteig Sparebank i over 20 år, medlem av skolestyret og mange andre oppgaver. Det kan også nevnes at det var ham som foreslo "Breidablikk" som navn på lokalet til Varteig Kristelige Ungdomsforening.

I 1928 ble han tildelt Kongens fortjenestemedalje.

Sin hjembygd Stryn glemte Tonning aldri. Han besøkte sin familie der nesten hver sommer. Til å begynne med var det en besværlig reise. Først med jernbane til Eidsvoll og så med båt på Mjøsa

til Lillehammer og deretter med hesteskyss eller sykkel oppover Gudbrandsdalen og Ottadalen og over fjellet til Stryn. Senere ble jo reisen lettere med tog til Otta og buss helt fram til Stryn. Han var nesten 80 år gammel siste gang han besøkte sin barndoms bygd.

Olaf Tonning døde 6.oktober 1936 nær 83 år gammel og ble gravlagt ved Varteig kirke tirsdag 13. oktober 1936 under meget stor deltagelse.

Skolebilde fra Østaskogs ca 1900.
Lærer Tonning ses midt på bildet.

LÆRERE I VARTEIG ETTER KRIGEN.

I Varteig bygdebok finner man under kapitlet om skolevesenet, en tabell over lærere som har virket i kommunen. Her forsetter vi denne oversikten for tiden etter krigen og fram til i dag. Kilden er skolestyrets protokoll, og det er forsøkt å få med alle som har virket minst ett år sammenhengende.

Peder Mørkeseth	1921	1955	Neaskogs
Anna Oland	1921	1964	Ovaskogs
Ole A. Kjærland	1924	1959	Østaskogs
Anna Mørkeseth	1947	1963	Neaskogs
Inga Kjærland	1948	1959	Hj.lærer Østaskogs
Ragnhild Oland	1953	1954	Hj.lærer Ovaskogs
Ragna Hafsten	1954	1957	Konstituert Ovaskogs
Arne Bakke	1956	1965	Neaskogs
Ragnhild Oland	1957	1960	Ovaskogs
Eiliv Løvhaug	1959	1970	Skoleinsp.
Karen Rudshagen	1960	1961	Timelærer husstell
Odd Liholt	1960	1963	Timelærer sløyd
Karen Wolff	1961	1962?	
Kjell Andersen	1962	-	U.insp. 1985
Gudrun Hunn	1962	1965	Timelærer husstell
Anne Katrine Engh	1962	1963	Timelærer
Inger Aas	1963	1964	
Per Egil Thorsen	1963	1964	Timelærer
Ragnhild Oland Brenne	1963	1988	Rektor fra 1980
Odd Johansen	1964	1978	Skolestyrer 1967 Skoleinsp. 1971
Ingrid Westgård	1964	1965	Timelærer håndarbeid
Anne Margit Christiansen	1964	1966	

Kari Marie Gausen	1965	1966	
Gunhild Aalde	1965	1966	
Halvard Tveiten	1965	1970	
Karen Wolff Johansen	1966	1979	
Knut Bøe	1966	-	
Olea Folkestad	1967	1968	Vikar også tidl.anledn.
Eva Molden	1968	1969	
Edle Mellingsæter (Rogndalen)	1968	1974	
Astri Norli	1969	1972	
H.W. Nørberg	1969	1970	Timelærer sløyd Vikar
Ellen Ingebrigtsen	1969	1970	
Johan Kåre Dyngeseth	1970	1971	
Jorun Bøe (Hasle)	1971	-	
Sonja Weberg	1971	1972	Timelærer
Solveig Rød	1972	-	
Bodil Berby	1973	1977	Vikar/ timelærer Vikar
Trond Skarpnord	1973	1974	
Arnfinn Kullerud	1974	-	
Ingrid Kullerud	1974	-	Avbrudd 1980 til 1988
Kjell Sterkerud	1974	1976	
Mette Olsen	1974	1975	Timelærer
Randi Mohn	1974	1975	Timelærer
Arne Fatnes	1976	-	
Reidun Folmoe	1977	1984	
Solveig Jespersen	1977	1979	Timelærer/ vikar
Berit Nabeit	1978	-	
Liv Berit Utne (Belsby)	1978		
Torgunn Engebråten	1978	1979	Vikar
Leif Slørdal	1979	1989	Skolesjef
Sissel Reinhardt	1979	-	
Guri Østby (Johansen)	1979	-	
Knut Bjøberg Carlsen	1979	-	
Inger Louise Bergerud	1979	1987	
Hans Petter Danielsen	1979	1982	Vikar forming
Ingunn Roalkvam Larsen	1979	-	
Tove Irene Lunde	1979	-	
Eva Winsevik	1980	-	

Lillian Østby	1981	1982	Vikar
Tormod Rangøy	1982	-	U.insp.. Rektor fra 1988. Skolesjef fra 1989.
Arne Winsevik	1983	-	
Svein O. Liane	1984	-	
Ann Kristin Liane	1984	-	
John Helge Larsen	1984	1988	Faglærer forming
Mette Wågsås	1984	-	
Ingebjørg Mellegård			
Guslund	1984	1988	
Tone Nødtvedt	1984	1987	
Hilde Aspelund	1984		
Ann Karin Hansen	1984	1985	Vikar
Gro Aspelund	1985	1987	
Thorvald Fr.			
Munch-Møller	1985	1986	
Yngvar Eilertsen	1985	1988	
Trond Andreassen	1985	1987	
Hanne Berntzen	1985	1986	
Marit Landsverk Dale	1986	-	
Knut I. Dale	1986	-	
Otto Tenstrand	1986	-	
Berit Tenstrand	1986	-	
Britt Pettersen	1986	-	
Gry Berit			
Kruger-Monsen	1986	1987	Faglærer forming
Lasse Aasgaard	1986	-	
Hilde Hjortland	1986	-	
Inger Lise Westrheim	1986	-	
Heidi Hermanson	1986	1988	Faglærer forming
Ernst Roger Kringen	1987	-	
Anne Sofie Bergerud	1987	-	
Jartrud Eidheim Elseth	1988	-	
Britt Tove Røed	1988	-	U.insp.
Reidun Marie Melby			
Høydahl	1988	-	

Berit Mathiassen Riiser	1988	-	Faglærer forming
Ole Kristen Wastvedt	1988	-	Vikar forming

SKOLESTYREFORMENN

Thorleif Medalen	1955	1956
Henrik Sælid	1957	1963
Einar Brusevold	1964	1967
Ole Larsen Småberg	1968	1971
John Nordahl Karlsen	1972	1975
Arne T. Bøe	1976	1983
Egil Nordengen	1984	1987
May Lillian Nilsen	1988	

VAKTMESTERE

Hans Stamsås	1959	1966
Nils Gressum	1966	1975
Ingar Halvorsen	1975	1977
Isak Lunde	1977	

*Den glade
Saks* *Britt Hedberg*

Hasle Terrasse 37, 1700 Sarpsborg
Telefon 09-131302

JULETRADISJONER OG JULESКИККЕ FRA VARTEIG.

Tekst: Olaf Askersby.

Julehøytiden er vel den av de store høytider som det knytter seg mest skikker og tradisjoner til her i landet. Jeg skal forsøke å fortelle om noe av det jeg husker av dette, og om det som jeg er blitt fortalt fra Varteig.

Selve forberedelsene tok alltid til i god tid før jul. Allerede i adventtiden ble det tatt varsel om været i det kommende år. Det het seg når det ble rimfrost med masse rim, at: "Det blir godt år neste år, for det rimer i adventa".

I adventtiden ble også slakting av julegrisen foretatt. Den måtte bestandig foretas på voksende måne, for da ble flesket mere drøyt. Hvis det ble slaktet på "neane måne", ville flesket skrumpe inn. Det var en slakter fra nabolaget som gikk rundt på gårdene og slaktet. Han kom tidlig om morgenen, og da måtte vannet som grisen skulle skolles, med være passe varmt. Grisen ble skutt med et skytevåpen som kaltes "maske". Slakteren ble godt traktert og på enkelte gårder vanket det nok en dram også. Av flesket ble det laget persesylte, pølser og annen julemat. Det ble også saltet ned en god del da dette var en oppbevaringsmåte som var vanlig.

På svært mange gårder i Varteig var det vanlig at det ble hugget juletrær for salg på torget i Sarpsborg. Da måtte man ut grytidlig om morgenen for å få en av de beste plassene på torget. Det ble solgt både julenek og trær, og den kom nok vel med for de fleste denne ekstra inntekten.

Husmoren hadde ekstra meget å stå i før jul. Det var rengjøring, ølbrygging, baking og meget annet. Ølet ble i mange tilfelle brygget av sirup, det ble benyttet både mørk og lys type. I tillegg ble tilsatt kandissukker, humle, ingefær og gjær.

Baking hørte også med, det skulle være minst tre sorter brød: hvetekake, julekake og vørtekake. I tillegg kom så forskjellige småkaker. Det gjaldt å få flest mulig sorter til jul. Bakingen fant sted i allminnelighet de to siste ukene før jul. Mange ganger kom det mildvær i den tiden, på folkemunne kalt "Kakelinna".

Julerengjøringen var også en viktig del av juleforberedelsene. Alt skulle være rent og i orden til jul. Det ble blandt annet byttet ny halm i madrassene i sengene, og for barna var det veldig moro at de ble liggende høyt i sengene fordi den nye halmen ruvet slik opp.

I tiden før jul var det også selgere av julehefter på ferde. Det var hefter som "Jul i bygda", "Julaften på landet" og "Julekveld" som var populære. For barn var "Knoll og Totts julebok" veldig gjev.

Veden skulle også hugges og bæres i hus til jul. Det var skam hvis en måtte i vedskjulet og hugge ved før over nyttår, så det var ikke lite ved som ble hugget og båret i hus før jul.

Når så julekvelden kom, var det mange tradisjoner som måtte følges. Tidlig om morgenen skulle det settes opp kornnek til fuglene. Det skulle først og fremst settes opp ett på hver side av låvebroa og så ett nær kjøkkenvinduet så en kunne se og glede seg over småfuglene.

Det var ellers en selvfølge at dyrene på gården skulle ha ekstra godt stell og få en godbit julekvelden, og når en var ferdig med stellet for kvelden, skulle en si til dyrene: "Et vel, og trivs vel, for i kveld er det julekveld".

Svært mange i Varteig hadde også som skikk å pynte gravene på kirkegården til jul. Mange satte opp kornband på gravene og pyntet med kranser eller buketter. Mange bandt disse selv, men etterhvert ble det nok til at de fleste

kjøpte dem. Den skikken mange har nå med å brenne lys på gravene julaften, er blitt mer vanlig i de senere årene.

Juletreet skulle også hugges og tas inn på formiddagen julaften. Treet skulle jo være jevnt og fint, og det hendte nok at en måtte lete en god stund før en fant ett som en var fornøyd med. Det var grantre som ble brukt. Først i de senere årene er det enkelte som er gått over til å bruke furu.

Midt på dagen julaften ble det spist "Mølje". Det var kraftig kjøttsuppe med oppbrukt flatbrød i. Da ble det også smakt på juleølet.

Når så kvelden nærmet seg, så var det å gå i gang med å bytte på seg rent tøy etter at vask både vel og lenge hadde pågått. Helst skulle en også ha på seg ett nytt plagg. Hvis en ikke hadde det, var det ikke så bra, og de fleste klarte nok å få oppfylt dette ønsket sitt.

Tidlig på kvelden var det noen steder skikk at jula skulle skytes inn. Med disse skuddene var det vel opprinnelig ment å skulle skremme bort alle onde ånder og vonde makter som man før i tiden trodde var på ferde julenatten. På enkelte gårder ble det også tegnet kors over dørene i uthuset for å beskytte dyrene.

Når dyrestellet for kvelden var ferdig, og kirkeklokkene hadde ringt julen inn, var det snart tid for julekveldsmåltidet. Før maten leste husbonden eller husmoren juleevangeliet og ba bordbønnen. Menyen julaften var de fleste steder risgrøt, deretter ribbe, poteter og surkål og som drikke, juleøl. Under måltidet var lysene på juletreet tent, og det hendte nok at en lysflamme kom for nær en gren, og det begynte å ryke og knitre litt. Med ved rask inngripen ble det slukket. Når en tenker etter, var det rart det ikke ble flere branner med alle de tusener av lys som brant rundt i husene.

Når måltidet var over julaften, skulle resten av maten og serviset bli stående på bordet til neste morgen. Helst skulle det være litt mat igjen på hver tallerken. Dette var en skikk som sikkert er svært gammel. Maten som stod igjen, skulle antagelig være til tidligere beboere på gården som gikk igjen og kom tilbake julenatten. Det var også enkelte som satte ut grøt, til nissen på låven. Her måtte det passes på at det var stort smørøye i grøten. Fikk ikke nissen grøt kunne han bli sint og hevne seg på husdyrene.

Julegavene ble som regel lagt under juletreet før de ble delt ut. Skikken med å få gavene av "julenissen" kom først senere. Det var nokså beskjedne gaver. Helst var det nok "bløte pakker" som strømper, votter o.l. Fikk en en lommekniv eller noe annet i samme prisklasse, var det veldig stas. Så forskjellen på nåtidens overveldende gaveflom er jo enorm.

Etter at man hadde spist og gavene var delt ut, ble det sluttet ring rundt juletreet, og man sang alle de gode gamle julesangene. Det hendte nok at de minste ble trette og heller ville se og føle på julegavene før trettheten tok overhånd og man gikk til ro mens julefreden senket seg over gårdene og bygda.

Første juledag var det fast skikk for mange å dra til kirken. Det var høymesse første dag jul og barnegudstjeneste annen juledag. Begge dager var det stort frammøte til gudstjenestene.

Ellers var første juledag en dag for samvær hjemme. Det var ikke vanlig å gå på besøk den dagen. For barna kunne tiden falle lang, men ved å se gjennom alle julekortene som var kommet og å beundre hverandres gaver, så gikk tiden fort, selv om det hverken var radio eller fjernsyn den gangen.

Annen juledag var det tid for familiebesøk. Alle som kom innom måtte ha noe å spise før de gikk.

Hvis ikke het det at de "bar ut jula".

Annendag begynte også festene. For ungdommen var det julefest med dans i "Varden" på Ise. Fjerde juledag var det juletreffest på "Breidablikk". Varteig Kristelige Ungdomsforening sto for den, og det var bestandig stor tilslutning. I alle tre skolekretser var det også juletreffest for skolebarna med utdeling av poser med godt til alle elevene.

I dagene mellom jul og nyttårsaften var det også skikk å gå "julebukk". Det kunne være opptil 8-10 stykker i en flokk. De var ofte meget fantasifullt utkledd, hadde med seg trekkspill og både danset og sang til stor fornøyelse både for seg selv og de som de besøkte.

Nyttårsaften ble også feiret, men ikke så omfattende som juleaften. Skikken med å sende opp raketter var det ingen i Varteig som hadde begynt med. Men man feiret det nye årets komme med god mat og hyggelig samvær.

Så gikk julen og julefeiringen mot slutten. Trettende dag jul skulle juletreet høstes. Som regel var treet pyntet med epler, appelsiner og nøtter og små kjeks i kurvene. Alt dette fikk barna i huset lov å plukke av treet og spise, og som regel var også barna på nabogårdene med på høstingen. Treet ble båret ut, julepynten ryddet bort og gjemt til neste jul. Julefeiringen var over, og hverdagene begynte igjen.

Foreningen ble stiftet 26. november 1914. Grunnen til at foreningen ble stiftet, var oppfordring fra hovedstyret, følgende sitat er hentet fra protokollen:

"Efter gjentagende opfordring fra hovedstyret i Kristiania blev der sammenkaldt et møde af endel for sagen interesserte mænd og kvinder. Mødet holdtes i Varteig prestegård og ledes af mai-blomstkomiteens formand S. Bolstad. Love blev vedtagne, medlemmer indtegnet og bestyrelse valgt. Omtrent alle tilstedeværende blev indskrevne som medlemmer".

Til bestyrelse valgtes:

hr. Ole Hansen Bergby, fru Inga Gresset, fru Olga Næss, hr. Ole Brenne, hr. Anton Lundeberget, fru Susanne Bolstad.

Formand ble fru Susanne Bolstad.

Næstformand ble fru Olga Næss.

Kasserer frk. Astrid Østgård.

Revisor kirkesanger Gresset.

Foreningens formål var å motarbeide tuberkulosen, og å arbeide for å skaffe bygden en menighets-søster.

Allerede på første møte skrev det seg inn 18 medlemmer, både kvinner og menn. Kontingenten var kr. 0,50 årlig eller kr. 20,- en gang for alle. Det var også anledning til å yte årlig arbeide som tilsvarte medlemskontingenten.

Møtene blev holdt i hjemmene rundt i hele bygda. De begynte med salmesang og "læsning af Guds ord og bøn". Videre var det foreningssaker som ble behandlet og bevertningen var kaffe og medbrakt mat, en sjelden gang spanderte vertskapet hvete-kake eller julekake.

Foreningen er en underavdeling av N.K.S. (Norske Kvinners Sanitetsforening) som har sitt hoved-

styre i Oslo, og plikter å sende årsberetning og regnskap dit. Styret disponerer over foreningens midler, hvorav 3/4 kan anvendes til foreningens formål, og 1/4 skal avsettes til foreningens kapi-tal. Styret skal sammenkalle til årsmøte en gang årlig og avlegge revidert regnskap og beretning om foreningens virksomhet.

På den første årsfesten som ble holdt på Breidablikk 21.november 1915, var det foredrag om "Den kvindelige diakoni" av fru sogneprest Vold. Det ble loddet ut en kringle og en vase med "ebler". Det innbrakte kr. 35,50.

Foreningen hadde god oppslutning, for i 1917 var medlemstallet 244.

Det var arbeidet med å skaffe bygden en menighetssøster som var det sentrale, og i januar 1918 ble den første menighetssøster ansatt.

I instruksene kan man bl.a. lese:

"at menighetssøster ikke er forpliktet til å være hos syke mer enn hver tredje natt, og hun skal hver dag få anledning til at bevege seg i frisk luft minst 1 time og så vidt mulig bør hun om søndagene ha frihet så hun kan søke gudstjenesten". Ferien ble av styret bevilget årlig til 3 uker. Lønnen var kr. 500,- pr. år med tillegg av 50% som dyrtidstillegg, fritt hus, lys og ved. Ubemidlede og trengende betalte intet, mens de som hadde råd, betalte kr. 0,50 pr. døgn.

Imidlertid ble ikke den første menighetssøster værende så lenge, og heller ikke i de neste årene var det lett å få noen til å ta stillingen. De som ble ansatt, var bare en kort stund. Det berodde vel på at det var svært dårlig betalt, lange veier og lite hjelpemidler.

For å kunne kjøpe inn litt utstyr og til å lønne menighetssøster, ble det søkt Varteig kommune, Varteig Sparebank og Indremisjonen om bidrag. Fra kommunen ble det bevilget et årlig bidrag på kr. 125,-, fra Indremisjonen ga formannen beskjed om at de innvilget kr. 50,- såsnart menighetssøster var ansatt. Fra Varteig Sparebank fikk foreningen ikke bidrag, da bankens fond

ikke hadde nådd den størrelse at man hadde anledning til å yte noe til veldedige formål.

Etter hvert ble det lettere å få søkere, og i 1921 var lønnen øket til kr. 1.600,- årlig. Den menighetssøster som ble ansatt da, var her i 3 1/2 år, men da måtte hun slutte på grunn av "at ha taget voksen dåb".

I 1926 var den økonomiske situasjonen slik at foreningen var nødt til å si opp sin menighets-søster. Foreningen var jo basert på frivillige bidrag, og da disse uteble, var det ingen penger til lønn.

I oktober 1926 ble det bevilget kr. 10,- til den forestående forbudsavstemning.

Virksomheten i foreningen ble mindre og mindre, og fra 1928 til 1940 lå foreningen nede. I 1940 ble det holdt 1 styremøte og 2 ekstraordinære generalforsamlinger om at foreningen skulle fortsette, men virksomheten lå likevel nede under hele krigen.

Kaffekos hører med. Fra v.: Lillian Lindemark, Ruth Simensen, Ottar Winsvold og Synnøve Gundersen.

Den 16.oktober 1945 ble det avholdt ekstraordinær generalforsamling, og foreningen ble reorganisert og kunne igjen gjenoppta sin virksomhet.

Fru sogneprest Lavik ble valgt til ny formann. De første årene etter krigen var hjelpearbeidet især knyttet til nærmiljøet, tiden etter krigen var vanskelig for mange. Foreningen mottok en pakke på 616 kg fra Nasjonalhjelpens gaveklær fra utlandet, disse ble av styret fordelt etter beste evne etter de innkomne søknader.

Også nå ble det arbeidet for å ansette en menighetssøster og opparbeidelse av sanitetsmateriell til utlån i sykdomstilfelle. Men det var stor mangel på utdannede sykesøstre, og ingen søkere meldte seg. I stedet skulle det forsøkes med hjemmehjelp i sykdomstilfeller.

Kontrollstasjon for spedbarn ble det også arbeidet med, og den 20.desember 1952 var det fest i forbindelse med åpningen av kontrollstasjonen.

I 1954 ansatte foreningen Astrid Lindemark som husmorvikar. Sykepleierske ble også ansatt, og med bidrag fra Varteig kommune kunne foreningen greie disse utgiftene. Nå er imidlertid alt dette overtatt av kommunen.

I 1963 begynte foreningen med fotpleie for eldre, senere også med hårpleie. Disse aktiviteter holder nå til på Vartun. Det er også anledning til å få hjemmebesøk for den som har vanskeligheter med å komme frem.

Turer har vært arrangert, noen ganger sammen med andre foreninger i bygda, men også bare for Saniteten alene.

Kurs har vært avholdt, bl.a. førstehjelpskurs. Demonstrasjoner av forskjellige produkter som is, ost, middagsmat, hudpleiemidler osv. har bidratt til å gjøre møtene interessante. I 1961 da Varteig arrangerte bygdeutstilling, deltok foreningen med egen stand.

Fotpleie. Fra v.: Ingrid Basken, Turid Nord og Borghild Winsvold.

Adventsmøtet på Vartun er blitt en fin og tradisjonsrik avslutning på året. Samarbeidet med de andre foreninger i distriktet har også vært aktuelt i forbindelse med utstillinger og aksjoner. Foreningen har vært invitert til naboforeninger og har også selv hatt foreninger på besøk. Ellers har foreningen et godt samarbeide med skolen både når det gjelder salg av maiblomster og henting av bjørkeris til fastelavnsris. Foreningens formål er fortsatt å arbeide for folkehelsen, men nå er det Reumatismesaken og Kreftsaken som er hjertesakene.

På kretsplan arbeider Varteig Sanitetsforening sammen med de 26 andre foreningene i Østfold krets. Det er særlig disse 2 tiltakene vi jobber for: a) Furutun, som er et behandlingshjem for cerebral parese-rammede barn, og b) Hjørgunn gård og Gunnarbo. Begge disse stedene ble i sin tid gitt av Hjørdis og Gunnar Nilsen. På Hjørgunn gård gis tilbud til funksjonshemmede barn, og på Gunnarbo har disse et ferietilbud. Både Hjørgunn

og Furutun ligger ved Fredrikstad

Foreningen har gitt gaver til Vestvold og til Vartun bl.a. farge T.V., piano og stålampe. Hver jul sender foreningen blomster til eldre, enslige og syke, både de som er hjemme, de som bor på Vartun, og de som oppholder seg på sykehus eller sykehjem.

Foreningen har også gitt bidrag til Nattverdsett til soknebud og til messehagl. Dessuten gir vi bidrag til konfirmantforberedelsene.

Varteig Sanitetsforening kjøpte også tran og vitaminpiller til utdeling på skolen i flere år. Likeså fikk 2 husmødre gratis ferieopphold 1 uke, og 2 eldre fikk også 1 ukes ferieopphold. Ved naturkatastrofer o.l. har foreningen stått i spissen for innsamling av ulltepper, klær og skotøy.

Inntektene kommer fra medlemskontigent, gaver, utlodning på møtene, kakebasarer til Mors- og Farsdag og en årlig basar. Dessuten driver vi salg av fastelavnsris, Maiblomster, Julemerker og lodder for Landslotteriet. Disse loddene har foreningen solgt helt siden starten.

Foreningen har sine møter på Kommunelokalet hver 3. mandag i måneden.

Medlemstallet er nå ca. 75-80, med passive og aktive medlemmer.

Formenn gjennom tiden har vært:

fru Susanne Bolstad	1914-1915
" Tia Vold	1915-1917
" Anette Bøe	1917-1918
" Gerda Schubler	1918-1919
hr. Peder Gresset	1919-1921
" Anders Bøe	1921-1945

Ingen virksomhet i foreningen fra 1928 til 1945.

Foreningen reorganisert 16.10.45.

Formann Aagoth Lavik	1945-1949
Inga Andersen	1949-1957
Anna Oland	1957-1964
Solveig Brusevold	1964-1976
Astri Glosli	1976-

Styret i Varteig Sanitetsforening 1989.

Foran: Solveig Bergerud (kasserer), Astri Glosli (formann) og Synnøve Gundersen (sekretær)

Bak: Astrid Lunde, Gunvor Bergsland, Jorunn Bøe Lia og Lillian Lindemark (styremedlemmer)

(Nestformann Gro Karlsen Bertelsen var ikke tilstede)

Varteig Rør

Aut. rørleggermester Gudmund Bøe

La IKKE V A R T E I G R Ø R bli historie. Benytt Dem av bygdas rørl.firma. Alt i baderomsmøbler, sanitærutstyr etc. Nipav.3, Hasle Tlf. 09-131200 Mob.tlf. 094-53222

LENSMANN M. LARSEN

Martin Olaus Larsen ble født 29.mars 1844 på Fosnes i Rakkestad.

Faren Mathis var den yngste av seks brødre og kom fra Vatnimellem i Degernes. Mathis gikk i farvelære i Alesund og kom etterpå til Ole Mjelva i Drammen, for å lære mer om farging og for å være en tid sammen med Hauges venner. Her traff han henne som skulle bli hans kone, Anne Johansensdatter Magerli fra Gudbrandsdalen. Familiene tilhørte Hans Nilsens Hauges venner, og var gudfryktige, nøyssomme, arbeidssomme og opptatt av å bedre næringsgrunnlaget i samfunnet.

Etter at de hadde giftet seg, fikk de kjøpt noe areal fra gården Sverstad i Rakkestad. Der bygde de hus og farveri, og stedet kalte de Fosnes. De fikk tre barn, Lars Johann f. 1838, Martin f. 1842 (han døde ett år gammel), og to år senere, Martin Olaus, min bestefar. Mathis døde like før bestefar ble født, og Anne drev da farveriet med noe leid hjelp fra Mjelva i Drammen. Fem år senere giftet hun seg med Johan Larsen. De fikk også tre sønner.

Bestefar vokste opp på Fosnes og gikk på omgangsskole i Rakkestad.

Etter konfirmasjonen begynte han i gullsmedlære i Sarpsborg, men etter et år døde gullsmeden. Forretningen var da konkurs, og bestefar reiste hjem. Han skriver i dagboken at dette var et bortkastet år. Han fikk verken fullført læretiden eller arbeidet med faget senere.

Stefaren hadde i mellomtiden kjøpt gården Hordre Knoll i Eidsberg. Like etter at bestefar kom tilbake, døde broren Lars Johann. Bestefar ble da på Knoll og hjalp til noen år.

Etter påvirkning fra en onkel søkte han i 1865 om å bli opptatt på lærerskolen. Han kom ikke inn første gang, men året etter lyktes det. Han skriver i dagboken at han arbeidet hardt, ofte til langt på natt, for han syntes de fleste skolekameratene hadde bedre forkunnskaper enn ham. Overraskelsen var stor da han gikk ut med klassens beste karakter.

Etter lærerskoleutdannelsen begynte han som omgangsskolelærer i Rakkestad. Etter et år der, i 1869, fikk han tilbud fra Christen R. Furuholmen om å bli huslærer og kontorist hos ham. Lønnen var bedre, men bestefar skriver at han var i tvil om kontorarbeidet passet for ham. Avgjørende ble det da Furuholmens far ga ham det råd at han kunne prøve, og hvis det ikke passet kunne han gå tilbake til skolen. Bestefar fikk permisjon fra skolen ett år, men han ble på Furuholmen.

Selv om han var kort tid som lærer, skriver han flere ganger i dagbøkene om sin kjære skole. Brev fra slektninger forteller at han på sine eldre dager hjalp noen av dem med lærerskoleutdanning. I 1873 da Christen R. Furuholmen ble lensmann i Varteig, fulgte bestefar med ham som assistent. Og etter Furuholmens død i 1881 overtok bestefar lensmannsembetet.

1875 giftet han seg med Anne Marie Kongsrud. Den første tiden de var gift bodde de på Køya, et lite bruk som var utskilt fra Kongsrud. Da bestefar ble lensmann og økonomien ble bedre, kjøpte de Småberg i 1882. Men bare ett år senere, etter åtte års ekteskap, døde bestemor.

De hadde to barn, min far Ole f. 1877 og Syver f. 1880. Men Syver døde bare 10 mndr. gammel.

Bestefar satt nå alene igjen på Småberg med sin lille sønn, og han ble enkemann for resten av livet. Han skriver i dagboken at han sto i stor takknemlighetsgjeld til en kusine som stelte huset, pleiet hans mor som døde på Småberg, og var rådgiver for ham i de vanskelige årene. Hun var for ham som en kjær søster.

Bestefar var en dyktig og fremsynt bonde. Han grøftet jord og skog, og det som ikke kunne dyrkes plantet han til med skog. Alle ressurser skulle nyttes. Han kjøpte også tilleggsjord til gården og bygde nye uthus.

Han var levende opptatt av alt som foregikk i bygda. For å styrke næringsgrunnlaget mente han veinettet var meget viktig. Han arbeidet aktivt for å få bygd veien fra Sarpsborg til Varteig kirke, og han ønsket at så snart denne delen var ferdig, skulle veien videreføres til Ovaskogs. For å samordne veinettet Neaskogs ville han bygge bro over Brunsbydalen ved Varteig Meieri. Sammen med naboene bygde han privatvei fra Småberg sydover til kommuneveien som gikk over Snøfonna.

Forøvrig deltok han i de fleste saker som var oppe til drøfting og gjennomføring. Jeg nevner stifting av Varteig Sparebank, beplantning ved Varteig Kirke og bygging av kirkestall. Han ga en av kirkeklokkene, midler til likvogn og hus til denne og nedbetalte gjeld for lokalet Breidablikk, så huset kunne utleies gratis til kristen virksomhet.

Hans sosiale engasjement førte ham også inn i politikken. Han var medlem av Varteig herredsstyre i ca. 30 år og lensmann fra 1881 til 1911. Han var stortingsmann for Venstre i to perioder, fra 1892 til -94 og fra 1906 til -09.

Men bestefars største interesse var på det kristelige område og avholdssaken. Dagbøkene hans er gjennomsyret av dette. Han skrev en god del offentlig om disse emner, lokalavisene ble flittig benyttet, og han reiste en del som oppbyggelses- og avholdstaler. Han stiftet også avholdslag.

Kristen sang og musikk interesserte ham. Han utga en bok med egne sanger, og redigerte en annen sangbok som var en del brukt. En håndskrevet notebok finnes også etter ham. Av instrumenter i hjemmet hadde han orgel og salmodikon.

I 1916 skrev han bemerkninger til G.Jensens forlag til revidert salmebok. Disse "Bemerkninger" ble utgitt av Lutherstiftelsens Boghandel, og i forordet skriver teologiprofessor Karl Vold blant annet: "Lensmand Larsen har i to menneskealdre levet det norske menighetsliv med paa en inderlig og forstaaelsesfuld maate. Han kjender godt de tanker og krav, som hersker og gjør sig gjældende blandt lægfolket i menigheterne. Han har syslet meget med religiøs poesi og selv forfattet sanger og salmer. Han har stor interesse for sangen i menighet og ved oppbyggelsesmøter. Det maa være av betydning at høre, hvad en saadan mand har at si. Han bør høres!"

Han fikk etterhvert hjelp av sin sønn til gårdsdriften på Småberg, og de hadde et utstrakt samarbeide både når det gjaldt gårdens og bygdas liv. Da far var ferdig med landbruksskolen i 1897 ble det han som fikk hovedansvaret for gårdsdriften, mens bestefar tok seg av mer spesielle oppgaver som skogplanting og grøfting.

Under siste periode på Stortinget, 1906-09, var far konstituert i farens stilling som lensmann.

I 1919 opplevde bestefar det knusende slag å miste sin sønn i en tragisk kjøreulykke. Salget av gården var ikke ordnet, men to år senere, i 1921, da bestefar fikk en del forbigående helseproblemer, solgte han gården til mor. Han var en god støtte og rådgiver for henne så lenge han levde.

Til hans begravelse var det stor oppslutning. Jeg refererer nå fra Dagbladet Glommen. Hans tidligere elev, og senere i livet nære venn, Gunerius Furuholmen talte i hjemmet før begravelsen og sa blant annet at avdøde hadde bestemt alt om sin jordeferd og hadde skrevet sangene som skulle brukes. Det skulle ikke snakkes om ham som person, og han hadde frabedt seg kranser, sikkert et utslag av den utpregede omhu han hadde for den almene økonomi og frykten for at man skulle ha utgifter og besvær for hans skyld.

I sin tale i kirken takker sogneprest Schubeler ham fra prestene for de gaver de fikk "fra hans rike hjerte i form av refselse, råd, opmuntring, kjærlighet; den sanne kristelige kjærlighet som lyste over oss fra de bønner han omgav oss med."

Dagbladet Sarpen skrev etter hans død bl.a.: Det er på det sosialpolitiske og religiøse lensmann Larsen er best kjent. I kraft av sine kunnskaper og førereregenskaper dannet han såvel i herredsstyret som i bygdens liv ellers det naturlige sentrum, og de fleste av de større saker som i hans tid ble løst i Varteig, har Larsen æren av. Vi tenker i den forbindelse særlig på hovedveien gjennom bygden som ved flere anledninger blev kalt lensmann Larsens vei. Imidlertid var det de religiøse interessene som var det mest fremtredende i hans natur og som dannet grunnlaget for alt hans virke her i livet. Han var en kjent oppbyggelsestaler. Selv om han ikke var noen fremragende predikant i ordets almindelige for-

stand så hadde han i sitt indre rike kilder å øse av og han forstod å fengsle en forsamling med sin alvorlige forkynnelse. Lensmann Larsen var nærmest pietistisk, som rimelig kunde være, opvokst og opdratt i et hjem hvor Hans Nilsen Hauge hørte til vennekretsen. Også for avholdssaken var Larsen brendende interessert, og han fikk stiftet flere avholdslag i distriktet. Han reiste rundt og holdt foredrag om avholdssaken og ennu så sent som under forbudskampen var han en virksom agitator. Selv om man ikke kunde være enig i de meninger han forfektet, så måtte man dog indrømme at det hos ham var av ideel karakter; han kjempet for sin overbevisning, og lot sig vanskelig rokke fra et engang intatt standpunkt, bestemt og ubøyelig som han var. Med lensmann M. Larsen har den lille bygd mistet sin fører igjennem mange år og sorgen over dette tap vil føles enda dypere fordi han kjente alle personlig og hadde gjort sig avholdt ved sine mange gode egenskaper, sitt varme hjertelag, sin godgjørenhet og sin ærlighet.

Jeg var bare syv år da bestefar døde. Det er begrenset hva en syvåring kan huske og sette inn i riktig perspektiv. Derfor er det jeg har skrevet bygd opp etter skriftlig omtale, vesentlig avisutklipp. Personalia om ham er hentet fra dagbøkene hans. Han begynte delvis å skrive dagbøker i 1872. Han skriver med 1-2 ukers mellomrom om periodens hendelser og tanker og følelser i denne forbindelse. Da han var 70 år, i 1914, falt han ned fra låven og skadet seg så han ikke kunne arbeide ute. Han skrev da slektshistorie med fyldig omtale av slektningene, hvem de giftet seg med og hvor de bosatte seg. Atte dagbøker finnes etter ham.

Til sist vil jeg nevne noen av mine egne inntrykk om bestefar. Som de fleste besteforeldre var han svak for oss barnebarn. Min eldre bror ba mor om å få hund. Hun kjente bestefars motvilje mot hunder, og sa at det var greit hvis han ga tilatelse. Jeg var også spent på avgjørelsen og

fulgte med. Bestefar sto og hugde ved, vel 80 år gammel. Svaret var: "Ja, du får vel det, men det hadde vært bedre å hatt en gris."

Det jeg husker best, var at hvis han ikke arbeidet ute, satt han ved skrivebordet på sitt kombinerte kontor og soveværelse og skrev eller leste. Min søster og jeg gikk ofte inn til ham om kvelden og spurte om å få leke i sengen hans. Svaret var bestandig "Ja".

Bestefar var beskjeden, men en sterk person. Ved fars død i 1919 var han ganske utslått, likevel greide han å skrive sang til sin sønns begravelse.

Låven brant i 1926, bestefar var da 82 år. Allerede morgenen etter la han fram planer for mor om hvordan den nye burde bygges.

Han gjorde et sterkt inntrykk på dem han gikk sammen med daglig. Mor og også hennes brødre, som var en god del på Småberg, omtalte bestandig bestefar med stor respekt, ja nesten ærefrykt.

Bestefar døde 12.juni 1927.

Varteig, Februar 1989
Ole Larsen Småberg

Kjør til Ise og handle uten stress!

BELSBY'S MATSENTER

Alt i dagligvarer. Med nye knalltilbud hver uke.

Egen ferskvareavdeling

GATEKJØKKEN

God parkering

Glede og tilfredshet over hele Varteig: Den nye sentralskolen innviet i går 35 år siden forrige nybygg INNEN SKOLESEKTOREN

Varm anerkjennelse til Henrik Sælid

Det var en stor dag for Varteig i går. Kommunens nye og prektige sentralskole ble høytidelig innviet i nærvær av en lang rekke innen- og utenbygds gjester, og det falt mange vakre ord om såvel skolen som de som har stått for arbeidet. Ikke minst ble byggekomiteens og skolestyrets iherdige formann, Henrik Sælid, hyllet for sin innsats. Det ble også pekt på at det i år er 35 år siden siste gang det ble reist et skolebygg i kommunen. Og det ble understreket at Varteig med rette kan være stolt av det løftet som nå er tatt — skolebygget er velutstyrt, og det er lite trolig at en noe annet sted i fylket kan finne en skole som har en så fin tomt som Varteigskolen har og som i den grad harmonerer med terrenget.

I god tid før selve åpningen strømmet folk til fra de forskjellige kanter av bygda. En lang rekke utenbygds gjester — med fylkesmann Karl Hess Larsen i spissen — møtte også opp, og sentralskolens eksterior ble tatt grundig i øyesyn. Musikkorpsset Ekko spilte under ledelse av dirigent Asbjørn Wilhelmsen, og det ble en rent høytidelig søndagsstemning mellom de slanke, lyse bjørketrærne som omkranser skolebygget.

Etter at ordfører Einar Brusevold hadde ønsket velkommen på vegne av kommunen og byggekomiteen, var det omvisning i nybygget. Og likevel at vi går i detaljer, skal det slås fast at kommunen har fått et prektig skolebygg som helt ut svarer til tidens krav når utstyr og form angår. Gjestelederne ga også uttrykk for stor begeistring under turen rundt i huset. Den høytidelige delen av dagens program ble avviklet i

sløydsalen, det romsligste værelset i bygget. Asbjørn Myrnes spilte innledningsvis et pianostykke, Karl Brønås leste en prolog og Søren Bergby Iversen sang.

Med glede og enstelse —

— Jeg har sett fram til denne dagen med glede og forventning, men også med enstelse, og formannen i byggekomiteen og skolestyret, Henrik Sælid, i et tale. Han pekte på at skoletomta, som ble kjøpt for 13.000 kroner, er 16,7 dekar, og ga ellers en bred orientering om arbeidets gang.

(Forts. siste side)

Fortsatt fra 1. side

Sælid nevnte at arkitekt Victor Schaulund hadde utarbeidet tegningene til skolen. Byggekomiteen var tilfreds, men det ble foretatt enkelte forandringer etter hvert. Bl. a. viste grunnhordningene at det var plass til kjelleretasje under den ene fløyen.

Den 10. august 1957 var alt klart, og det ble sendt anbudsinnbydelse. Det kom inn 9 anbud, og differansen mellom billigste og dyreste anbud var på hele 220.000 kroner. Brødrene Holstads anbud ble godttatt. Sælid nevnte også de øvrige som hadde arbeidet på bygget.

Golvflate på 1500 kvm.

Bygget er oppført i siporex, murstein og betong, og det skulle bety en god sikkerhet mot brannfaren, sa Sælid. — Grunnflaten er på 728 kvm., mens golvflaten er på hele 1500 kvm. Skolen inneholder fem klasserom, men i fire av dem er podiet sløyfet. Byggekomiteen har ment at læreren ikke skal sitte på noen «høy hest» — han skal komme mer i kontakt med elevene, slik at det skapes tillit og fortrolighet.

Sløydsalen er på 72 kvm., og den skal gi plass for 16 sløydbenker. I tilknytning til denne salen kommer så overflatebehandlingsrom, kottor og materialrom. Det 70 kvm. store skolekjøkkenet er beregnet å gi plass til fire partier. Ellers finner en naturligvis lærerrom med tekkjøkken, rom til skoleinspektøren, tannlegerom og venterom.

Omlag 200 mennesker var møtt fram til innvielsen av sentralskolen i går. Her er et bilde tatt umiddelbart før omvisningen begynner.

Biblioteket i kjelleren er gjort meget romslig, og tanken er at det med tiden kanskje kan kombineres med folkeboksalning og studierom. Vaktmesterleiligheten er på 80 kvm., Det er ventilasjonskanaler til så å si hvert eneste rom i bygget.

Det praktiske først og fremst

— Vi har forsøkt å gjøre det beste ut av det hele, sa Sælid videre. — Skjønnhet har måttet vike plassen for det praktiske — der de to tingene ikke har kunnet kombineres. Skolekjøkenet er f. eks. lagt der det er lite sol, sløydssalen der den forstyrrer minst. Ellers er det minst mulig trapper i bygget.

800 kbm. stein er sprengt ut på tomta. I nordkanten ligger en fin lekeplass som byr på mange muligheter. Sønnefor skolen er det plass til skolehage, nord for den er det fint terreng for bygging av en skibakke — skittereng er det forøvrig rundt hele tomta.

Den påtenkte gymnastikk-salen kan plasseres på flere steder. Et leskur for elevene skal også bygges.

Om de 950.000 kronene som er bevilget til skolebygget vil strekke til, turde ikke Sælid si noe sikkert om. Pr. 11. juli i år var det betalt ut 840.000 kroner, men ennå er det flere ubetalte regninger som vil bringe summen et godt stykke høyere. Utstyret inne i skolen har hittil kostet 30.000 kroner. Skolekjøkenet blir ikke ferdig til å tas i bruk i skoleåret som nå kommer.

Sælid rettet til slutt en varm takk til alle som hadde vært med på å reise bygget — arkitekt Schaulund, brødrene Holstad, rørleggermester Stensholt, malermester Per Bøe og kontrollør Odd Engelsen. Han takket også de av bygdas damer som hadde hjulpet til med å sy gardiner, og sine kollegaer i byggekomiteen.

Sælid overleverte så bygget til kommunen, ved ordfører Brusevold.

35 år siden siste nybygg

Ordføreren nevnte i sin tale at det i år er 35 år siden det sist var nybygging innen skolesektoren i Varteig — det var i 1924 da Kokkim skole ble påbygd. Han kom også inn på noen av de vanskelighetene som gjerne knytter seg til innfrysingen av sentralskoler i bygdene, og ga en orientering om de diskusjoner spørsmålet hadde vakt i Varteig. Enkelte kretser var sterkt imot sentraliseringstanken, men i 1953 ble det flertall for samling av skolekretsene.

Mot en stemme vedtok kommunestyret saken i mai samme år, og så ble det enstemmig bevilget 950.000 kroner til skolen — sikkert den største bevilgningen på en sak i Varteigs historie.

Brusevold redegjorde nærmere for finansieringen av skolen, og understreket at selv om byggekomiteen er kritisert for å ha brukt for mye penger, så er det neppe mange andre kommuner som kan oppvise en lavere byggepris pr. kvadratmeter golvfla-

te — summen ligger under 600 kroner.

Etter å ha tatt et humørfyllt tilbakeblikk når det gjaldt skoleordningen i Varteig, sa Brusevold til slutt at en opprinnelig hadde regnet med at sentralskolen for all tid skulle dekke behovet i kommunen. Nå er imidlertid den 9-årige skolen kommet inn i bildet, og da vil det bli problemer. Brusevold mente at dette spørsmålet ville bli løst på interkommunal basis.

Han overrakte så skolen til skolestyrets viseformann, sokneprest Ingolfstad, som sa at skolestyret ville se det som sin plikt å verne om bygningen og inventaret.

Etter en liten pause — der en rekke skoleelever, spørret for morsom underholdning, slapp de andre talerne til.

Fylkesmann Hess Larsen bemerket spøkefullt at i og med at sentralskolen er reist, så er Varteig faktisk blitt samlet til ett rike. Han trodde at skolen ville bli et sentrum i bygda.

Kst. skoledirektør Kjell Johansen hilste fra skoledirektøren, fylkesskolestyrets formann, Thorleif Nilsen, pekte på at nettopp denne innvielse sto i en særklasse i fylket, arkitekt Schaulund sa at skoletomta var en av de vakreste han hadde sett og hevdet ellers at skolen var en av de best isolerte i landet. Kjell Holstad bemerket at tomta ikke var så flott sett fra en entreprenørs synspunkt — det var ikke få små og store overraskelser som hadde dukket opp i byggeperioden.

Ellers hadde varaordfører Ole Dalene, lærerinne Anna Oland, formannen i den nye skolekretsen, Ole Larsen, Otto Brenne, Peder Bergerud og Karl Ødegaard ordet. Brenne overrakte hver av byggekomiteens medlemmer et minnebeger.

Etter at det var servert kaffe og smørbrød i de forskjellige klasserommene, var det avslutning på gårdsplassen utenfor skolen. Her refererte ordføreren flere hilsmingsgrammer, bl. a. ett fra den nyanstatte skoleinspektøren, Elliv Løvhaug. Fhv. lærer og ordfører Peder Mørketh talte og Ekko spilte.

Nederst: overleverer byggekomiteens formann, Henrik Sælid, skolen nylig til ordfører Einar Brusevold. Øverst ser vi fem av dem som om en ukes tid skal ta den nye skolen i bruk — fra venstre: Håvard Gabestad, Steinar Søves, Anne Kristine Jensen, Anne Grethe Kullerud og Bjørge Olav Kullerud.

VI FØRER DIV. UTSTYR FOR
JORD- OG SKOGBRUK.

**A
B** **LANDBRUK**
REP. • SVEIS • SALG • IMPORT

Telefon 09-131460 Mob.tlf.094-57903

L. Evensen efft. a/s

Kåper og jakker i pels - lammemokka
og nappaskinn - dame og herremodeller.
Lærvarer - plastryer - reiseartikler
pelsskinn - gummifottøy - regntøy

Pellygt. 71, 1700 Sarpsborg

Tlf. 09-154222

Jonny Kultorp A/S

BYGGMESTER OG ENTREPRENØR
TELEFON (031) 49 239

Svingen 48, Hafslundøy,
1700 Sarpsborg

Sarpen

TLF. 15 72 00

**Coke
is it!**

HISTORIEN gjentar seg,

VARTINGENE kjøper bil

hos

Brennes Auto a.s

Klokkergårdveien 9, Postboks 46, 1701 Sarpsborg

Lei Gebyrer og Avgifter?

- Skaff deg lønnskonto i Postsparebanken
- Betal bank-Postgiro gratis
- Hev valuta gratis i 32 land

**Postkontorene i
Sarpsborg**

